

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากรป่าไม้)

ปริญญา

การจัดการทรัพยากรป่าไม้

การจัดการป่าไม้

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง

การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษา
ไทยกะเหรี่ยง ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

The Application of Local Wisdom for Forest Resource Conservation: A Case Study of
Thai Karen at Tanaosi Sub-district, Suan Phueng District, Ratchaburi Province

นามผู้วิจัย

นางสาวสุนิสา แดงอำ

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(อาจารย์นิตยา เมียนมิตร, ป.ด.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รองศาสตราจารย์วุฒิพล หัวเมืองแก้ว, Ph.D.)

หัวหน้าภาควิชา

(รองศาสตราจารย์วิพัทธ์ จินตนา, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ชีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่

เดือน

พ.ศ.

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษา
ไทยกะเหรี่ยง ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

The Application of Local Wisdom for Forest Resource Conservation: A Case Study of
Thai Karen at Tanaosi Sub-district, Suan Phueng District, Ratchaburi Province

โดย

นางสาวสุนิสา แดงอำ

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากรป่าไม้)

พ.ศ. 2555

สุนิสา แดงอำ 2555: การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษา
ไทยกะเหรี่ยง ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี วิทยาลัยวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต
(การจัดการทรัพยากรป่าไม้) สาขาการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ภาควิชาการจัดการป่าไม้
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: อาจารย์ณิตยา เมียนมิตร, ปร.ค. 89 หน้า

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
ของชาวไทยกะเหรี่ยง ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี โดยรวบรวมข้อมูลของชาวไทยกะเหรี่ยง
จำนวน 353 คน ครัวเรือน ด้วยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา และวิเคราะห์ความสัมพันธ์
ทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา พบว่า อายุเฉลี่ยของผู้ให้สัมภาษณ์ คือ 42ปี ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 44.48)
สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของครัวเรือนเฉลี่ยประมาณ 28 ปี ประกอบอาชีพ
นอกภาคเกษตรกรรม (ร้อยละ 84.14) รายได้รวมของครัวเรือน เฉลี่ย 66,100 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ครัวเรือนมี
ขนาดพื้นที่ถือครอง เฉลี่ย 11 ไร่ ต่อครัวเรือน ครัวเรือน (ร้อยละ 60.34) ไม่มีที่ดินการเกษตรเป็นของตนเอง
ดังนั้นจึงครอบครองเฉพาะที่เป็นที่อยู่อาศัยเท่านั้น สำหรับลักษณะการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของ
ครัวเรือน ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ด้านการเป็นแหล่งอาหาร เช่น การเก็บหาหน่อไม้ (ร้อยละ 58.36) การเก็บเห็ด
(ร้อยละ 54.39) ผู้ให้สัมภาษณ์มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อยู่ในระดับสูง และผู้ให้สัมภาษณ์
ร้อยละ 66.01 มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยส่วนมาก (ร้อยละ 49.36) มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจาก
ปู่ ย่า ตา ยาย การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ส่วนใหญ่มีการประยุกต์ใช้
พิธีกรรมเกี่ยวกับต้นไม้ ได้แก่ พิธีไหว้ต้นไม้ใหญ่ และพิธีบวชต้นไม้

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสถิติ ระหว่าง ข้อมูลทางประชากร สภาพทางเศรษฐกิจ-สังคมกับการ
ประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่า อายุ รายได้ของ
ครัวเรือน ขนาดพื้นที่ถือครอง ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน การใช้ประโยชน์
ทรัพยากรป่าไม้ ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มี
ความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์อย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Sunisa Daeng-am 2012: The Application of Local Wisdom for Forest Resource Conservation:
A Case Study of Thai Karen at Tanaosi Sub-district, Suan Phueng District, Ratchaburi Province.
Master of Science (Forest Resource Management), Major Field: Forest Resource Management,
Department of Forest Management. Thesis Advisor: Ms. Nittaya Mianmit, Ph.D. 89 pages.

The objective of this research was to determine the application of local wisdom for forest resource conservation of Thai Karen residing at Tanaosi sub-district, Suan Phueng district, Ratchaburi province. The using data was collected by employing the designed questionnaire interviewed 353 respondents which were the representative of the sampled Thai Karen households. Descriptive Analysis and Relationship Analysis were employed for the data analysis.

The study found that the average age of respondents was 42 years, most of them (44.48%) completed primary education. The average resettled period was about 28 years, engaged in non-agricultural occupations (84.14%). The average annual household income was 66,100 baht. The average size of land holding per household was 11 rais. About 60.34 percent of total studied household no having there own farm land, thus they just occupied only their own residential area. The utilization of forest resources visualized that most of them was used for consumption such as bamboo shoot and mushroom. The percentage of households collecting bamboo shoot and mushroom were 58.36 and 54.39 percent respectively. The respondents having a very good comprehension about forest resource conservation. Furthermore, 66.01 percent of them having comprehension about local wisdom and 49.36 percent of this obtained knowledge from their grandparents, The respondent adopted the local wisdom for their various activities namely forest resource conservation. The most of them applied the local wisdom for tree ceremonial such as tree worship and tree ordination.

Chi-square is the statistical analysis method employed for testing the hypothesis, with the given significance level of 0.05. Furthermore, factors relating to the application of the local wisdom for forest resource conservation were age, household income, size of land holding, resettled period, land use pattern, forest resource utilization, comprehension about forest resource conservation and local wisdom.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ อาจารย์ชนิดา เมียนมิตร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และรองศาสตราจารย์วุฒิพล หัวเมืองแก้ว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่อง รวมถึงให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ขอขอบคุณองค์การบริหารส่วนตำบลตะนาวศรี อดีตกำนันจیب จะนุ กำนันฉัฐพล วงศ์ทอง ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1-7 และราษฎรในตำบลตะนาวศรีทุกท่าน ที่ได้เอื้อเฟื้อข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณ คุณสุจิตรา ศรีจันทร์ นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นทั้งเพื่อนและน้อง คอยให้คำปรึกษาในทุกเรื่อง ขอขอบคุณ คุณเฉลิมพร รูปสูง และ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรป่าไม้ทุกท่าน ที่ได้ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และคุณยาย ที่คอยเป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนทุนการศึกษาและการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณ น้องชาย รวมถึงคุณลุง คุณป้า และคุณน้าทุกท่าน ที่คอยเป็นกำลังใจที่ดี ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เสมอมา

สุนิสา แดงอำ

เมษายน 2555

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(2)
สารบัญภาพ	(4)
คำนำ	1
วัตถุประสงค์	3
การตรวจเอกสาร	4
อุปกรณ์และวิธีการ	29
อุปกรณ์	29
วิธีการ	29
ผลและวิจารณ์	34
สรุปและข้อเสนอแนะ	66
สรุป	66
ข้อเสนอแนะ	69
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	71
ภาคผนวก	75
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	76
ภาคผนวก ข กิจกรรมการวิจัย	86
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	89

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนครัวเรือนแยกตามรายหมู่บ้าน	25
2	เกณฑ์วัดระดับคำตอบ	31
3	จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำแนกตามหมู่บ้าน	33
4	ข้อมูลทางประชากรของผู้ให้สัมภาษณ์	36
5	อาชีพและรายได้ของผู้ให้สัมภาษณ์	38
6	ที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน	39
7	ประเภทและปริมาณการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ทั้งหมดของชุมชน	40
8	การใช้ประโยชน์ทรัพยากรดิน	41
9	ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	43
10	การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน	45
11	ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้	48
12	ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	49
13	เกณฑ์วัดระดับความรู้	50
14	การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	52
15	ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	54
16	การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการประยุกต์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	55
17	การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการประยุกต์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	56
18	การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักกับการประยุกต์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	57
19	การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการประยุกต์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	58
20	การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างขนาดพื้นที่ถือครองกับการประยุกต์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	59
21	การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานกับการประยุกต์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	60

สารบัญตาราง(ต่อ)

ตารางที่		หน้า
22	การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินกับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	61
23	การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	62
24	การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	63
25	การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	64
26	ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทางประชากร สภาพทางเศรษฐกิจ-สังคมกับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	65

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	การแต่งกายของกะเหรี่ยงสะกอ หรือ ปกาเกอะญอ	13
2	การแต่งกายของกะเหรี่ยงโปว์ หรือ โผล่ลั่ว	14
3	การแต่งกายของกะเหรี่ยงบเว หรือ กะยา	14
4	การแต่งกายของกะเหรี่ยงตองสู หรือ ปะโอ	15
5	การปลูกข้าวไร่	17
6	การทำนาขั้นบันได	17
7	รูปร่างหน้าตาไทยกะเหรี่ยง	18
8	ที่อยู่อาศัยของไทยกะเหรี่ยง	19
9	การแต่งกายของไทยกะเหรี่ยง	20
10	ประเพณีผูกแขนเรียกขวัญวันกินข้าวห่อ	21
11	แผนที่ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี	24
12	กรอบแนวคิดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ กับตัวแปรตามของการศึกษา	27
ภาพผนวกที่		
ข1	เก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์	87
ข2	พิธีไหว้ต้นไม้อใหญ่	87
ข3	พิธีบวชต้นไม้อ	88
ข4	การตีผึ้งเอาน้ำผึ้งด้วยวิธีการตอกทอย	88

การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษา
ไทยกะเหรี่ยง ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

**The Application of Local Wisdom for Forest Resource Conservation:
A Case Study of Thai Karen at Tanaosi Sub-district, Suan Phueng District,
Ratchaburi Province**

คำนำ

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมทำให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่โลกอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว โดยประเทศไทยได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่จากประเทศที่พัฒนาแล้ว แต่ภายใต้ความเจริญรุ่งเรืองนั้น ส่งผลกระทบต่อเนื่องและกำลังเป็นปัญหาที่สำคัญกับทรัพยากรป่าไม้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์มา โดยตลอด เนื่องจากทรัพยากรป่าไม้ให้คุณประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเป็นแหล่งทรัพยากรที่สนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์หรือปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งดูดซับก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ซึ่งเป็นก๊าซตัวหนึ่งที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์เรือนกระจกและส่งผลให้เกิดภาวะโลกร้อน อันเนื่องมาจากการมีก๊าซเรือนกระจกในบรรยากาศมากเกินไปและทรัพยากรป่าไม้ยังเป็นที่สร้างรายได้เสริมให้กับราษฎรและชุมชนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี แต่ในปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้บางส่วนถูกบุกรุกและบางส่วนอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม จนทำให้ความสมดุลของธรรมชาติสูญเสียไปอย่างน่าวิตก ผลกระทบจากสิ่งเหล่านี้เห็นได้จากการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ ซึ่งสาเหตุหลักเกิดมาจากมนุษย์ได้นำเอาทรัพยากรป่าไม้มาใช้อย่างฟุ่มเฟือยจนเกินกำลังการผลิตของป่า ทั้งนี้การใช้ประโยชน์ดังกล่าวไม่ได้อยู่บนฐานของการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

เพื่อให้ทรัพยากรป่าไม้ได้มีการปรับตัวและฟื้นคืนสภาพ จึงต้องมีการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้ถูกต้องเหมาะสม ในปัจจุบันได้มีการนำความรู้หลายสาขาวิชามาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดประสิทธิภาพและผลลัพธ์ที่ดี โดยอาศัยความร่วมมือขององค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องทราบถึงข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ประกอบการพิจารณาและวางแผนในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ให้เกิดความยั่งยืน ข้อมูลที่สำคัญยิ่งสำหรับชุมชนที่ต้องทราบ คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ชุมชนได้มีการอนุรักษ์เอาไว้ ภูมิปัญญาเหล่านี้จึงเป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่บ่งบอกถึง

ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพทางสิ่งแวดล้อมของชุมชนในพื้นที่นั้น ในปัจจุบันภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือองค์ความรู้ดั้งเดิมของชาวบ้านเริ่มเสื่อมสลายและสูญหาย อันเนื่องมาจากการไม่ตระหนักถึงคุณค่า ขาดการสืบทอดอย่างจริงจัง ตลอดจนขาดการสานต่อและเผยแพร่องค์ความรู้ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวิชาการของชีวิต ที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกับชีวิตประจำวันของคนในสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรม มีวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างลึกซึ้ง การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่คนรุ่นต่อไปอย่างต่อเนื่อง เปรียบเสมือนการรักษาคุณค่าของชีวิตที่จะไขไปสู่ความมั่งคั่งของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศคงอดีตได้

หากกล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ของไทย กะเหรี่ยงซึ่งเป็นชาติพันธุ์หนึ่งจากคนหลากหลายชาติพันธุ์ที่ได้อาศัย และตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย ถือได้ว่ามีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ที่น่าจะได้รับความสนใจ และใช้เป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการประยุกต์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในการศึกษาวิจัยนี้ได้ศึกษาชุมชนไทยกะเหรี่ยงใน ตำบลตะนาวศรี จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นชุมชนไทยกะเหรี่ยงที่มีความโดดเด่นในด้านการสืบสานและ อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของตน การศึกษาในพื้นที่นี้จึง นับว่ามีความสำคัญอย่างมากในการที่จะนำความรู้ที่ได้จากการศึกษามาเป็นแนวทางในการ วางแผนงานส่งเสริมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม ให้กับชาวไทยกะเหรี่ยง และชุมชนในชนบท เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้และคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างศักยภาพในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น อันจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรป่าไม้และความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ไทยกะเหรี่ยง ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของ ไทยกะเหรี่ยง ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของ ไทยกะเหรี่ยง ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

การตรวจเอกสาร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิจัยค้นคว้าตรวจเอกสาร ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ การศึกษา ดังมีหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและการประยุกต์
2. ความหมายและความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้
3. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
4. กะเหรี่ยงและไทยกะเหรี่ยงอำเภอสวนผึ้ง
5. ข้อมูลพื้นที่ศึกษา
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและการประยุกต์

1. ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ธวัช (2531) กล่าวว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้ และ ประสบการณ์ที่สืบทอดกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม หรือประสบการณ์ด้วยตนเอง ซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่ หรือความรู้ที่สะสมต่อกันมา ในขณะที่ ชาลี (2534) ได้กล่าวถึง ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น สรุปได้ว่าเป็นกระบวนการคิดและวิธีการจัดการกับชีวิตเพื่อความอยู่รอด และการดำรงอยู่ของ ชาวบ้านในสังคมหมู่บ้าน ซึ่งประเวศ (2534) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ ของชีวิต สังคมในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันและถ่ายทอดสืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรม ทางด้าน อังกุล (2535) กล่าวว่าภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง มวลความรู้และมวลประสบการณ์ของชาวบ้านที่ ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมาผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้อง กับกาลสมัย และ เอกวิทย์ (2536) ได้ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่มีขอบเขต กว้างขวางลึกซึ้ง คตินิยม ความรู้ ความสันทัด การรู้เท่าทันธรรมชาติของสรรพสิ่งรอบตัวและการ เลือกรับความคิด วิธีการมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างได้ผล เป็นเรื่องของการสั่งสมประสบการณ์มา หลายชั่วคน

นอกจากนี้ พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2549) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง พื้นความรู้ความสามารถ ทางด้านกองวิจัยทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (2542) ได้ให้ความหมายภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้าน ที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมาผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย

จากการศึกษาความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นพอสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง พื้นรากฐานความรู้ของชาวบ้าน หรือความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบเนื่องกันมา ทั้งจากการประสบด้วยตนเอง โดยการเรียนรู้จากผู้อื่น หรือความรู้ที่สะสมสืบต่อกันมาจากประสบการณ์ของชีวิต สังคมในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันและถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม

2. ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2548) กล่าวว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสำคัญต่อท้องถิ่น และประเทศชาติ รวมถึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นดังนี้

- 2.1 ช่วยสร้างให้ท้องถิ่นมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง
- 2.2 ช่วยสร้างให้คนในท้องถิ่นมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ภูมิใจในศักดิ์ศรีและอัตลักษณ์ของตัวเอง
- 2.3 สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อที่นับถือในท้องถิ่นมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม
- 2.4 ช่วยสร้างสมดุลระหว่างคนกับสังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน
- 2.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง วิถีชีวิตของชุมชนให้ดำรงอยู่อย่างเหมาะสมได้ตามยุคสมัย

3. ลักษณะภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2548) กล่าวว่าภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถแบ่งแยกออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์หรือชีวทัศน์ ปรัชญาในการดำรงชีวิต เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่า และความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน

3.2 ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเฉพาะด้านต่าง ๆ เช่น การเกษตรเชิงอนุรักษ์ ประมงพื้นบ้าน แพทย์แผนไทย และพืชสมุนไพร การอนุรักษ์น้ำ การอนุรักษ์ป่า ประเพณี และวัฒนธรรม หัตถกรรมพื้นบ้าน ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน และอื่น ๆ

มูลนิธิภูมิปัญญา (2536) ได้จำแนกลักษณะที่สำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ 3 ประการ ได้แก่ ความจำเพาะกับท้องถิ่น มีความเชื่อมโยงหรือบูรณาการสูง และมีความเคารพผู้อาวุโส

เอนก (2536) กล่าวถึง ภูมิปัญญาชาวบ้านกับทางเลือกจัดการดิน น้ำ ป่า ว่าองค์ความรู้ใหม่จากภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้ชี้ให้เห็นชัดเจน กรณีที่ชุมชนต่าง ๆ มีการรักษาระบบนิเวศชุมชน เช่น มีการจัดการป่าชุมชน จัดการดิน น้ำ ป่า ในแต่ละลุ่มน้ำย่อยร่วมกันได้องค์ความรู้ของชาวบ้านเหล่านี้มีสาระสำคัญร่วมกันคือ

1. ชุมชนต่าง ๆ ให้คุณค่าในการใช้และรักษาดิน น้ำ ป่า อย่างเชื่อมโยงเป็นองค์รวมเดียวกันกับวิถีชีวิตชุมชน วิธีการผลิตการเกษตร และวิถีจารีตประเพณี และระบบความเชื่อที่จัดปรับและสืบสานต่อเนื่องกันมาควบคู่กับการได้รับประโยชน์ร่วมกัน จากการใช้ดิน น้ำ ป่า เหล่านี้ร่วมกันเพื่อความอยู่รอด

2. ความหลากหลายของระบบการจัดการดิน น้ำ ป่า และความยั่งยืนสมดุลในตัวทรัพยากรธรรมชาติเอง จึงขึ้นอยู่กับระบบคุณค่า ความเชื่อ ความเข้มแข็ง ขององค์กรผู้นำแต่ละชุมชน และเทคนิควิถี และระบบการเกษตร ที่จะเอื้อต่อการจัดการ ใช้และอนุรักษ์ ดิน น้ำ ป่า แต่ละแห่งภายใต้การกำกับดูแล และสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

3. คนและทรัพยากร คนถือเป็นหัวใจสำคัญต่อการจัดการดิน น้ำ ป่า การพัฒนาคนและให้คนในชุมชนได้ร่วมกันกำหนดระบบคุณค่า กำหนดคกตึกาและการวางแผน การใช้ รักษา อนุรักษ์ ดิน น้ำ ป่า ภายใต้ประโยชน์ร่วมกันตามระบบสิทธิร่วมกันของชุมชน และภูมิปัญญาาร่วมกันของ

ชุมชน ภูมิปัญญาของแต่ละชุมชนที่สืบสานประยุกต์ต่อเนื่องกันมา จึงเป็นทิศทางหลักของการจัดการดิน น้ำ ป่า

4. ชุมชนที่สามารถจัดการ ดิน น้ำ ป่า ให้ยั่งยืนได้ควบคู่กับการทำเกษตรเชิงอนุรักษ์ และยังสามารถปรับตัวเข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงของระบบทุนนิยม โดยยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนที่เหมาะสมอยู่ได้ ล้วนมีศักยภาพของ 3 องค์ประกอบหนุนเนื่องและมีบทบาทสำคัญคือ

1. ภูมิปัญญาและความรู้ที่สืบสาน และประยุกต์ได้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก

2. องค์กรชุมชนและกลุ่มผู้นำมีคุณค่า และภูมิปัญญา

3. เวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง และการบูรณาการจากภายนอก

ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับการรักษาระบบนิเวศชุมชน ทั้งในด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร การผลิต การอนุรักษ์ การจัดการปกป้องฟื้นฟู การพัฒนา และการถ่ายทอดองค์ความรู้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมชุมชนที่พัฒนาขึ้นมาจากการปรับตัวให้เข้ากับบริบท และสภาพแวดล้อมท้องถิ่น

4. การประยุกต์

พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2549) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประยุกต์ หมายถึงนำความรู้ในวิชาการต่าง ๆ มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์

จึงกล่าวได้ว่า การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การนำความรู้ที่สะสมสืบต่อกันมาจากระบบการณของชีวิต สังคม ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม มาปรับใช้ให้สอดคล้องกับกาลสมัย

ความหมายและความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้

1. ความหมายของทรัพยากรป่าไม้

ป่าไม้นับเป็นทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่า และมีความสำคัญอย่างยิ่งของประเทศไทยซึ่งมีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ป่าไม้” หรือ “ทรัพยากรป่าไม้” ไว้หลายท่านดังนี้ อำนวย (2539) ได้กล่าวว่า “ป่าไม้” คือมวลหมู่ต้นไม้ใหญ่เล็กนานาชนิดมีองค์ประกอบ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ให้คงสภาพความเป็นป่าไม้วัว เช่น ภูเขา ลำน้ำ ลำห้วย ลำธาร สัตว์ป่าน้อยใหญ่ ดินหินพืชชั้นสูง พืชชั้นต่ำ แมลง นก และสิ่งอื่น ๆ ทำให้เกิดสังคมอีกสังคมหนึ่งที่แยกต่างหากไปจากสังคมเมือง ซึ่งสอดคล้องกับนิวัติ (2542) ได้กล่าวว่า “ป่าไม้” คือสังคมของต้นไม้และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ อันมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และปกคลุมเนื้อที่กว้างใหญ่มีการใช้ประโยชน์จากอากาศ น้ำ และวัตถุธาตุต่าง ๆ ในดินเพื่อการเจริญเติบโตจนถึงอายุขัย และมีการสืบพันธุ์ของตนเอง ทั้งให้ผลผลิต และ บริการที่จำเป็นอันจะขาดเสียมิได้แก่นมนุษย์

2. ความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้

ทรัพยากรป่าไม้จากการศึกษาของฝ่ายวิจัยสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยา (2522) ได้รายงานว่ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ให้ประโยชน์แก่มนุษยชาติ สำหรับประโยชน์ที่มีต่อระบบเศรษฐกิจไทยนั้นมี 3 ทาง คือ (1) บทบาทที่มีต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (2) บทบาทที่มีต่อดุลการชำระเงิน และ (3) บทบาทที่มีต่อเศรษฐกิจในชนบท ทั้งนี้ประชากรในชนบทส่วนใหญ่มีฐานะยากจน แต่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เพราะมีรายได้ที่มิใช่ตัวเงินแฝงอยู่ในสัดส่วนที่สูง ซึ่งช่วยลดความจำเป็นในการใช้เงินลง เช่น การผลิต การหาอาหารบริโภคเอง การมีบ้านอยู่เอง ซึ่งเมื่อพิจารณาจะพบว่ารายได้ที่มิใช่ตัวเงินนั้นสามารถหาวัตถุดิบได้จากทรัพยากรป่าไม้เป็นสำคัญ เช่น ผลไม้ป่าที่เก็บมาเพื่อรับประทานเป็นอาหาร หรือสมุนไพรที่เก็บหามาเพื่อทำเป็นยาสำหรับรักษาโรค นอกจากนี้ บทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งของทรัพยากรป่าไม้สำหรับราษฎร คือ การเพิ่มรายได้ที่เป็นตัวเงินอันได้แก่ รายได้จากการขายของป่าที่เก็บหามาได้ ซึ่งพบว่า ชาวชนบทจากทุกภาคมีรายได้จากการนี้ และมีผลต่อความเป็นอยู่ของชาวชนบทเป็นอย่างมาก ซึ่งสาเหตุนี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ทรัพยากรป่าไม้ถูกทำลาย โดยราษฎรในชนบทปีละมาก ๆ

ปัจจุบันกล่าวได้ว่าความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้โดยเฉพาะของป่ามีคุณค่าในเชิงเศรษฐกิจอยู่มากขึ้น ซึ่งเมื่อพิจารณาในระดับครัวเรือนของชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้กับพื้นที่ป่าพบว่าของป่ามีประโยชน์ดังนี้ (วนิดา, 2540)

1. เพื่อใช้เป็นอาหารพื้นบ้าน
2. เพื่อประโยชน์การใช้สอยในครัวเรือนในชีวิตประจำวัน
3. เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวในระดับท้องถิ่น
4. ก่อให้เกิดการสร้างงานในด้านการเก็บหา การผลิต และการขนส่ง
5. สินค้าบางชนิดได้พัฒนาเป็นสินค้าส่งออก ทำรายได้ให้แก่ประเทศ
6. ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หากมีการจัดการอย่างถูกต้อง

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1. ความหมายของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

อุทิศ (2536) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการอนุรักษ์ หมายถึง การจัดการเพื่อใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด เน้นที่การรักษาไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ดูหรือใช้ประโยชน์ด้วย ไม่มุ่งที่ประโยชน์สูงสุด การใช้ต้องกำหนดไว้ไม่ให้เกินกว่าที่จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ เปลี่ยนรูปหรือเสื่อมโทรมลง โดย นิวัตติ (2542) ให้ความหมายว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การที่รู้จักนำใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสมอันเป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรด้วยวิธีการสงวนหรือการเก็บรักษาทรัพยากรที่หายากเอาไว้รวมทั้งป้องกันมิให้ทรัพยากรเกิดการสูญเสียในการใช้ทรัพยากรเหล่านั้น ซึ่ง บุญมี (2544) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการอนุรักษ์ หมายถึง การใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างชาญฉลาดเหมาะสมและใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดมีการสูญเสียน้อยที่สุด และหมายรวมถึง การฟื้นฟู การป้องกัน การสงวนเก็บรักษาทรัพยากรป่าไม้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติมากที่สุด และมีทรัพยากรเหล่านั้นไว้ใช้อย่างยั่งยืนตลอดไป

2. แนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

เกษมและสามัคคี (2538) ได้กล่าวว่าแนวทางในการจัดการทรัพยากรป่าไม้เพื่อให้เกิดผลผลิตที่ยั่งยืน (sustained yield) โดยวิธีการอนุรักษ์ซึ่งมีอยู่หลายวิธี การจะนำวิธีใดวิธีหนึ่งมาปฏิบัตินั้นย่อมขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและการได้รับประโยชน์มากกว่าคือ

1. การใช้ หมายถึง การใช้หลายรูปแบบ เช่น บริโภคโดยตรง ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ได้สัมผัส การให้ความสะดวกสบายและความปลอดภัย รวมไปถึงพลังงานเหล่านี้ต้องเป็นการใช้อย่างยั่งยืน
2. การเก็บกัก หมายถึง การรวบรวม และการเก็บรักษาทรัพยากรที่มีแนวโน้มที่จะขาดแคลนในบางเวลา หรือคาดว่าจะเกิดวิกฤตการณ์ขึ้นในบางครั้งอาจเก็บกักเอาไว้เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในปริมาณที่สามารถควบคุมได้
3. การรักษาซ่อมแซม หมายถึง เป็นการทำให้ทรัพยากรที่ขาดหายไปหรือเป็นปัญหาเสื่อมโทรมเป็นจุดพื้นที่เล็ก ๆ สามารถทำให้พื้นที่ฟื้นคืนสภาพเดิมได้ อาจใช้เทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้นช่วยให้ดีเหมือนเดิมจนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้
4. การฟื้นฟู หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ต่อทรัพยากรหรือสิ่งที่มีเสื่อมโทรม ให้สิ่งเหล่านั้นเป็นปกติสามารถเอื้อประโยชน์ในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปซึ่งการฟื้นฟูต้องใช้เวลาและเทคโนโลยีเข้าช่วยด้วยเสมอ
5. การพัฒนา หมายถึง การทำสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น การที่ต้องพัฒนาเพราะต้องเร่งหรือเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดผลผลิตที่ดีขึ้น การพัฒนาที่ถูกต่อนั้นต้องใช้ทั้งความรู้เทคโนโลยีและการวางแผนที่ดี
6. การป้องกัน หมายถึง การป้องกันสิ่งที่เกิดขึ้นมิให้ลุกลามไปมากกว่านี้รวมไปถึงการป้องกันสิ่งที่ไม่เคยเกิดด้วยการป้องกันต้องใช้เทคโนโลยีและการวางแผนเช่นเดียวกับวิธีการอนุรักษ์อื่น ๆ
7. การสงวน หมายถึง การเก็บรักษาไว้โดยไม่ให้แตะต้องหรือนำไปใช้ด้วยวิธีใด ๆ ก็ตาม การสงวนอาจกำหนดเวลาที่เก็บไว้โดยไม่ให้มีการแตะต้องตามเวลาที่กำหนดไว้ก็ได้
8. การแบ่งเขต หมายถึง การทำการแบ่งเขตหรือแบ่งกลุ่มประเภท ตามคุณสมบัติของทรัพยากร สาเหตุที่สำคัญเพราะวิธีการให้ความรู้หรือกฎระเบียบที่นำมาใช้นั้นไม่ได้ผลหรือต้องการจะแบ่งเวลาให้ชัดเจนเพื่อให้การอนุรักษ์ได้ผล เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น อย่างไรก็ตามการแบ่งเขตนี้จะต้องมีมาตรการกำกับด้วย มิฉะนั้นแล้วจะไม่เกิดผล

นิวัติ (2539) กล่าวว่าในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้นั้นมีแนวความคิดและหลักการ พอสรุปได้ดังนี้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด ยาวนานที่สุด ถูกต้องตามกาลเทศะ และโดยทั่วถึงกัน
2. การอนุรักษ์หรือการจัดการกับทรัพยากรป่าไม้ ต้องคำนึงถึงทรัพยากรอย่างอื่นในเวลาเดียวกันด้วยไม่ควรแยกพิจารณาเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น เพราะทรัพยากรทุกอย่างมีส่วนเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด
3. ปัญหาสำคัญที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ยังคงอุดมสมบูรณ์อยู่ให้คงคุณสมบัติที่ติดต่อกันไปในขณะเดียวกันจะเป็นผลดีต่อทรัพยากรอื่น ๆ เช่น น้ำและสัตว์ป่า
4. การอนุรักษ์นอกจากจะเพื่อการอยู่ดีกินดีของมวลมนุษย์แล้ว ยังจำเป็นต้องอนุรักษ์ธรรมชาติเพื่อความสมบูรณ์และเป็นผลดีทางจิตใจด้วย เช่น การอนุรักษ์สภาพธรรมชาติ การอนุรักษ์สัตว์ป่าเพื่อความสวยงาม และสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ หรือเป็นเกมส์กีฬา เป็นต้น
5. การอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับคนทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบทความมั่งคั่งสมบูรณ์ของประเทศขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ และขึ้นอยู่กับทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่น ๆ ของประเทศนั้น
6. อัตราการใช้ทรัพยากรป่าไม้ในปัจจุบันจะเป็นที่ใดก็ตาม ยังไม่อยู่ในระดับที่จะพุงซึ่งฐานะความอยู่ดีกินดีโดยทั่วถึงได้ เนื่องจากการใช้ทรัพยากรเป็นไปโดยไม่ทั่วถึง
7. เป็นความจริงที่ว่าประชากรของโลกเพิ่มมากขึ้นทุกวัน แต่ทรัพยากรป่าไม้กลับลดน้อยถอยลงทุกทีไม่มีใครทราบได้ว่าการใช้ทรัพยากรในบั้นปลายนั้นจะเป็นอย่างไรอนาคต จึงเป็นสิ่งที่มืดมนถ้าหากทุกคนไม่เริ่มต้นอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตั้งแต่เดี๋ยวนี้
8. ไม่มีโครงการอนุรักษ์ใดที่จะประสบความสำเร็จ นอกเสียจากผู้ใช้ทรัพยากรป่าไม้จะได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรและใช้อย่างชาญฉลาดให้เกิดผลดีในทุก ๆ ทางต่อสังคมมนุษย์ และควรใช้ทรัพยากรให้อำนวยประโยชน์หลาย ๆ ด้านในเวลาเดียวกันด้วย

กะเหรี่ยง และไทยกะเหรี่ยงอำเภอสวนผึ้ง

1. กะเหรี่ยง

กะเหรี่ยงอาศัยอยู่ใน 15 จังหวัด 68 อำเภอ 2,130 หมู่บ้าน ประชากรรวม 353,574 คน (กองสงเคราะห์ชาวเขา, 2541) กะเหรี่ยงเป็นคำเรียกของคนไทยภาคกลาง ในพม่าเรียกกะยีน (Kayin) คนพื้นเมืองภาคเหนือ และไทยใหญ่เรียก ยาง ส่วนชาวตะวันตกเรียก Karen ชนกลุ่มนี้จัดอยู่ในตระกูลภาษาข่อย ทิเบต-พม่า นักประวัติศาสตร์บางท่านสันนิษฐานว่าชนชาติกะเหรี่ยง มีถิ่นเดิมอยู่ในดินแดนตะวันออกของทิเบตแล้วเข้ามาตั้งอาณาจักรในประเทศจีนเมื่อ 733 ปี ก่อนพุทธกาลชาวจีนเรียกว่า ชนชาติโจว ภายหลังถูกกษัตริย์จีนรุกราน เมื่อ พ.ศ. 207 จึงพากันแตกพ่ายหนีลงมาอยู่บริเวณลุ่มน้ำแยงซี ต่อมาเกิดปะทะกับชนชาติไทจึงถอยร่นลงมาอยู่ตามลุ่มน้ำโขง และแม่น้ำสาละวิน ในเขตพม่า กะเหรี่ยงเคลื่อนย้ายลงมาอยู่ตอนใต้ก่อนชนชาติไท แต่ภายหลังพวกตระกูลมอญ เขมร

ชนชาติกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ในเขตไทยก่อนชนชาติไทยจะเคลื่อนย้ายลงมาสู่แหลมสุวรรณภูมิ การอพยพครั้งสำคัญของกะเหรี่ยงเกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าอลองพญา กษัตริย์พม่าทำสงครามกับมอญ พวกกะเหรี่ยงซึ่งมีความสัมพันธ์อันดีกับมอญก็ช่วยเหลือให้ที่หลบภัยกับมอญ เมื่อพม่ายกทัพติดตามมา พวกกะเหรี่ยงหวั่นเกรงภัยที่จะเกิดขึ้นจึงอพยพเข้าสู่เขตไทย นอกจากนี้ ยังมีการอพยพเนื่องจากการทำมาหากินทางเขตพม่าฝืดเคืองพวกนี้จึงเข้ามาหาที่ทำกินใหม่ในเขตไทย(ขจัดภัย, 2538) ปัจจุบันมีชาวกะเหรี่ยงในประเทศไทยอาศัยอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ แถบชายแดนไทย-พม่าในภาคตะวันตกและภาคเหนือ เช่น กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ตาก และแพร่ เป็นต้น

กะเหรี่ยงในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้ คือ

1. กะเหรี่ยงสะกอ หรือ ปกาเกอะญอ (Sgaw Karen) กลุ่มนี้เรียกตัวเองว่า กันยอ (Kanyaw) คนไทยเรียกว่า ข่างขาว ชาวกะเหรี่ยงสะกอในแถบตะวันตกของเชียงใหม่ เรียกตัวเองว่า บุกุนโย (Bu Kun - Yo) กะเหรี่ยงสะกอ ผู้ชายนิยมใส่เสื้อสีแดง รัดเอวด้วยเชือก มีพู่ และโพกผ้าสีต่าง ๆ ผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงาน นุ่งกระโปรงทรงกระสอบ สีขาวยาวมีปักบ้างเล็กน้อย ส่วนที่แต่งงานแล้ว นิยมใส่เสื้อแขนสั้น สีนํ้าเงินเข้มส่วนล่างประดับด้วยลูกปัดสีแดงและขาว สวมกระโปรงสีแดง ลายตัด โพกผ้าสีแดง

ภาพที่ 1 การแต่งกายของกะเหรี่ยงสะกอ หรือ ปกาเกอะญอ

2. กะเหรี่ยงโปว์หรือ โพลั่ว (Pwo Karen) คนไทยเรียกว่า ข่างโปว์คนพม่าเรียกว่าตะเลียง-กะยิน (Taliang Kayin) ผู้ชายกะเหรี่ยงโปว์แต่งตัวเหมือนชาวไทยพื้นราบทั่วไป ผู้หญิงแต่งงานแล้ว ใส่เสื้อทรงกระสอบเหมือนสะกอแต่ยาวกว่า และสีแดงกว่า ท่อนบนปักลวดลายประดับลูกปัด เกล้าผมมีปิ่นเงินปักผม กระโปรงยาวคลุมข้อเท้ามีปักและพู่ห้อยใส่กำไลมือและแขน ผู้หญิงสักหมึกเป็นเครื่องหมายสวัสดิกะที่ข้อมือ ส่วนน่องสักเป็นรูปกระดูกงูเชื่อว่าสามารถป้องกันเวทย์มนต์คาถา และภูตผีปีศาจ (บุญช่วย, 2506)

ภาพที่ 2 การแต่งกายของกะเหรี่ยงโปว์ หรือ โสלו่ว

3. กะเหรี่ยงบเว (B'ghwe Karen) หรือแบร (Bre) หรือกะเหรี่ยงแดงกะเหรี่ยงกลุ่มนี้เรียกตัวเองว่า กะยา (Ka-ya) คนไทยเรียกว่า ยางแดง คนพม่าเรียกว่า คะยินนี (Kayin-ni) แต่สมัยใหม่เรียกเป็นคะยา (Kayah) ชาวอังกฤษ เรียก คารินนี (Karen-ni) ซึ่งเอาแบบชื่อที่ชาวพม่าเรียกกะเหรี่ยงบเวผู้ชายนุ่งกางเกงขาสั้นสีแดง โปกศิรยะ นิยมสักข้างหลัง ผู้หญิงนุ่งกระโปรงสั้นและสวมกำไลไม้ไผ่ที่ข้อเท้า กะเหรี่ยงแดงถือว่าตนเป็นชาติใหญ่และไม่ยอมรับกลุ่มสะกอและโปว์ว่าเป็นกลุ่มที่มีเลือดกะเหรี่ยงอย่างแท้จริง (บุญช่วย, 2506)

ภาพที่ 3 การแต่งกายของกะเหรี่ยงบเว หรือ กะยา

4. กะเหรี่ยงตองสู หรือ ปะโอ (Pa-O) คนไทยและคนพม่าเรียก ตองตู (Thaungthu) คนไทยใหญ่เรียก ตองซู (Tong-Su) ชาวกะเหรี่ยงเผ่าสะกอเรียกชาวกะเหรี่ยงตองสูว่า กะเหรี่ยงดำ ชาวกะเหรี่ยงตองสูแต่เดิมอาศัยอยู่บริเวณเมืองต่าง ๆ ใกล้ทะเลสาบอินเลแห่งมะเยลัด ในรัฐฉานตอนใต้ประเทศพม่า เมืองที่ตองสูอยู่มากที่สุดคือ เมืองหลอยโหลง และเมืองสะท่ง (บุญช่วย, 2506) ผู้หญิงตองสูนิยมแต่งชุดสีดำ โปกผ้าสีขาวหรือดำ ผู้ชายนุ่งกางเกงขาวสีดำและสีขาว เลือแขนยาว ผ่าอกกลาง ใช้กระดุมผ้า

ภาพที่ 4 การแต่งกายของกะเหรี่ยงตองสู หรือ ปะโอ

ถิ่นที่อยู่อาศัยและบ้านเรือนของกะเหรี่ยง อาศัยรวมกันเป็นหมู่บ้านประกอบด้วย ครัวเรือนและทุ่งนา บ้านของกะเหรี่ยงสร้างด้วยไม้ไผ่และแฝก เรียกว่าโจน ยกพื้นด้วยเสาไม้สูง 5-6 ฟุต บริเวณบ้านไม่มีรั้ว ไม้เตี้ยต่าง ๆ จะปล่อยให้หากินในหมู่บ้าน (Lebar, 1964 และจัตถัย, 2538) กะเหรี่ยงสะกอและโปว์ จะมีแบบแผนบ้านเรือนคล้ายกัน ส่วนพวกตองสูจะตั้งบ้านเรือนอยู่เนินเขาสูงกว่าระดับน้ำทะเล 3,000-3,500 ฟุต แบบบ้านคล้ายชาวไทยใหญ่ (บุญช่วย, 2506)

หมู่บ้านของกะเหรี่ยงไม่มีวัด ไม่มีที่สำหรับประชุม หรือลานเต้นรำ ลักษณะของหมู่บ้านกะเหรี่ยงพอจะจำแนกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1) หมู่บ้านถาวรตั้งอยู่ตามหุบเขา เป็นหมู่บ้านค่อนข้างใหญ่ มีบ้าน 16-72 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ตั้งมานานกว่า 50 ปีขึ้นไป

2) หมู่บ้านค่อนข้างถาวร ตั้งอยู่ตามหุบเขาสูงขนาดปานกลาง มีบ้านประมาณ 11 หลังคาเรือน ทั้ง 2 ประเภทนี้ชาวบ้านจะดำรงชีพด้วยการทำนาเป็นหลัก

3) หมู่บ้านบนภูเขา ชาวบ้านมักทำไร่เลื่อนลอย หมู่บ้านมีขนาดเล็ก (ขจัตถัย, 2538) ในหมู่บ้านกะเหรี่ยงจะมีหัวหน้าหมู่บ้าน เรียกว่า เชี้ยเก็งกู หรือ ซะปฺราเปออี (บุญช่วย, 2506) โดยได้มาจากการสืบช่วงตามสายบิดา หน้าที่ของหัวหน้าคือ พิจารณาตัดสินกรณีพิพาท ตัดสินคดีเกี่ยวกับความประพฤติผิดทางเพศ ลักขโมย เป็นต้น

ระบบครอบครัวและตระกูลของกะเหรี่ยง โดยทั่วไปเป็นครอบครัวเดี่ยวปกติคู่สมรสจะตั้งครอบครัวของตนภายหลังที่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง ชาวกะเหรี่ยงกล่าวกันว่า ต้องสร้างหลังเล็กหลังแต่งงาน และต่อเติมให้ใหญ่ขึ้นเมื่อมีบุตร กะเหรี่ยงเชื่อว่าบ้านเป็นสถานที่ทางวิญญาณของภรรยา โดยต้องมีพิธีตะเซะเซี้ย หลังจากภรรยาย้ายไปอยู่บ้านหลังใหม่เพื่อแจ้งแก่ผีสามารถให้ทราบถึงการแต่งงาน (ขจัตถัย, 2538)

ศาสนาของชาวกะเหรี่ยง บางส่วนนับถือศาสนาพุทธ เช่น กะเหรี่ยงโปว์บางพวกนับถือคริสต์ กะเหรี่ยงสะกอที่อาศัยในพื้นที่ราบ แต่ชาวกะเหรี่ยงทั้งหมดซึ่งรวมถึงผู้ที่นับถือศาสนาทั้งสองดังกล่าวข้างต้นนับถือผีพวกเขาเชื่อว่าแทบทุกหนทุกแห่งจะมีสิ่งสถิตอยู่ เช่น ในป่า ในไร่ หรือในหมู่บ้านผีที่กะเหรี่ยงนับถือ คือผีเรือนและผีบ้าน ผีเรือน เป็นผีประจำบ้านเรือน คือวิญญาณของปู่ ย่า ตา ยาย ที่วนเวียนอยู่ภายในบ้านเรือน คอยป้องกันรักษาบุตรหลานให้อยู่อย่างสงบสุข ส่วนผีบ้าน เป็นผีหรือเทพารักษ์ รักษาหมู่บ้านบางที่เรียกว่า ผีเจ้าเมืองหรือผีเจ้าที่ซึ่งมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะในพิธีเกี่ยวกับการเกษตร และพิธีกรรมเกี่ยวกับความอยู่ดีมีสุขของคนทั้งหมู่บ้าน การเลี้ยงผีเจ้าที่ จะกระทำปีละสองครั้ง (ขจัตถัย, 2538 และบุญช่วย, 2506) ชาวกะเหรี่ยงถือว่าการเจ็บไข้ได้ป่วยเกิดจากการกระทำของผีร้ายต่าง ๆ ซึ่งสิ่งสถิตตามป่า เขา แม่น้ำ ลำธาร เมื่อมีผู้เจ็บป่วยจะต้องจัดพิธีเลี้ยงผีโดยหมอมผีในหมู่บ้าน เป็นผู้ดำเนินการการเลี้ยงผีก็เพื่อเป็นการขอขมาผีจะได้หายโกรธแค้นผู้ที่ไปลบหลู่โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ผู้ที่ประกอบพิธีเช่นสังเวศผี ได้แก่ หมอมผี ซึ่งมีสองคน คือ ตัวจริงและตัวสำรองทั้งสองคนต้องเป็นญาติกัน (ขจัตถัย, 2538) พวกกะเหรี่ยงแดงจะสร้างเสาสูงไว้ให้ผีหมู่บ้านอาศัยอยู่ เสานี้เรียกว่า เสามงคล มีพิธีปลุกเสกปีละ 1 ครั้ง ในเดือนเมษายน เรียกพิธี “กูโตโป” บางแห่งใช้เสาไม้ไผ่บางแห่งใช้เสาไม้จริง ไม้ให้คนหรือสัตว์ข้าม มีความสูง 10-12 เมตรบนยอดเสาแกะสลักเป็นรูปสิริษะมนุษย์ (บุญช่วย, 2506)

ระบบเศรษฐกิจของกะเหรี่ยง ขึ้นอยู่กับการเกษตรเป็นหลักพืชหลักที่ปลูก คือ ข้าว การปลูกข้าวมีสองประเภท คือ กะเหรี่ยงบนภูจะปลูกข้าวไร่ ส่วนกะเหรี่ยงตามที่ราบหุบเขาจะปลูกข้าวในนาแบบขั้นบันได นอกจากข้าวแล้วยังปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ผัก พักทอง พริก มะเขือ เป็นต้น กะเหรี่ยงแต่ละครอบครัวจะโค่นถาง ไร่ของตัวเอง และอยู่ในเขตหมู่บ้านของตนเท่านั้น

สัตว์เลี้ยงของกะเหรี่ยง ได้แก่ หมู ไก่ เลี้ยงไว้ใช้ในพิธีบวงสรวง วัว ควาย ช้าง เลี้ยงไว้ใช้งาน สำหรับ ช้างจะเลี้ยงในครอบครัวที่มีฐานะ รายได้ของกะเหรี่ยง ได้แก่ ขายปศุสัตว์ รับจ้างทำงานกับคนไทย ขายของป่า อุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น ตะกร้า มีดเครื่องครัวที่ทำจากไม้ เป็นต้น (ขจิตภัย, 2538)

ภาพที่ 5 การปลูกข้าวไร่

ภาพที่ 6 การทำนาขั้นบันได

2. ไทยกะเหรี่ยงอำเภอสวนผึ้ง

นิรนาม (2550) กล่าวว่า ไทยกะเหรี่ยง หมายถึง ชาวไทยที่มีเชื้อสายกะเหรี่ยงอันมีประวัติอพยพย้ายถิ่นเข้ามาในจังหวัดราชบุรีตั้งแต่บรรพบุรุษ เนื่องจากภัยสงครามรัฐบาลพม่าจึงถอยร่นมาจากจังหวัดทวายเข้ามา 3 อำเภอคือ อำเภอสวนผึ้ง อำเภอปากท่อ และกิ่งอำเภอบ้านคา กะเหรี่ยงในอำเภอสวนผึ้งเข้ามาก่อนที่อำเภอสวนผึ้งเป็นอำเภอเมื่อปี พ.ศ. 2517 เดิมตำบลสวนผึ้ง ขึ้นอยู่กับอำเภอจอมบึง ปัจจุบันอำเภอสวนผึ้ง มีตำบลตะนาวศรี และตำบลสวนผึ้ง มีคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงอยู่ใน 2 หมู่บ้าน และมี 2 ชาติพันธุ์คือโปวและสะกอ ไทยกะเหรี่ยงเชื้อสายโปวมีมากกว่าเชื้อสายสะกอ ตามหลักฐานพบว่า การอพยพเข้ามา 4 รุ่น ตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึง พ.ศ. 2539 ฝ่ายรัฐบาลไทยจัดให้ชาวกะเหรี่ยงอพยพอยู่ที่พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านถ้ำหิน อำเภอสวนผึ้ง และมีส่วนเข้ามาอยู่เป็นคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงในชุมชนชายแดน คือ ชุมชนบ้านผาปก บ้านห้วยผก บ้านตะโกกลางบ้านห้วยม่วง บ้านบ่อหวิ และบ้านห้วยน้ำหนัก

ไทยกะเหรี่ยงอำเภอสวนผึ้ง จะมีทั้งเชื้อสายเผ่าโปวและสะกอ ส่วนอำเภอปากท่อ และกิ่งอำเภอบ้านคา มีเชื้อสายไทยกะเหรี่ยงเผ่าโปวเท่านั้น ซึ่งลักษณะของไทยกะเหรี่ยงมีดังนี้

1. รูปร่างหน้าตาไทยกะเหรี่ยง

รูปร่างคาล้ำยคนชนชาติไต สีผิวเทาที่พบมีตั้งแต่ผิวเหลืองจนถึงผิวสีน้ำตาลคล้ำ รูปร่างค่อนข้างเหลี่ยมหน้าแบนจมูกแบนกว้างมักไม่มีสัน มีโหนกแก้มสูงตาหยีเล็กน้อย ส่วนใหญ่ไม่นิยมไว้หนวดและเครา นอกจากจะเป็นผู้มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าในบ้านผู้นำทำพิธี เป็นต้น

ภาพที่ 7 รูปร่างหน้าตาไทยกะเหรี่ยง

2. ที่อยู่อาศัย

บ้านของไทยกะเหรี่ยงเป็นเรือนเครื่องผูกโครงสร้าง ส่วนใหญ่เป็นไม้ไผ่ การมุงหลังคาใช้วัสดุหลายอย่างประกอบกัน เช่น ใบแฝก ใบไผ่ ใบค้อ ใบละ (คล้ายใบต้นหมาก) และใบตองตึง ส่วนหลังคาที่ต่อออกไปเป็นปีกนกนั้น มักจะมุงด้วยไม้ไผ่ผ่าซีก โดยจะเรียงสลับกันบริเวณจั่วบ้าน มักมุงด้วยใบค้อเป็นส่วนใหญ่ และไม้ปิ่นลมยาวยื่นไขว้กันคล้ายเขาควาง เนื่องจากบ้านของกะเหรี่ยงยกพื้นสูงจากพื้นดินมาก พื้นที่ใต้ถุนจึงสามารถนำมาใช้ประโยชน์มากมายสามารถป้องกันจากสัตว์ร้าย และสามารถเก็บข้าวเปลือกที่เก็บเกี่ยวมาได้

ภาพที่ 8 ที่อยู่อาศัยของไทยกะเหรี่ยง

3. การแต่งกาย

ปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงจะนิยมแต่งกายชุดสมัยใหม่ คือ เสื้อยืด กางเกง ดังนั้นเป็นการยากที่จะเห็นชาวกะเหรี่ยงแต่งชุดประจำเผ่าจะเห็นได้ก็เฉพาะในเวลาที่ม้งงานสำคัญ ๆ หรือทางจังหวัดทางอำเภอมีงานประจำปีแล้วขอร้อง ให้ชาวกะเหรี่ยงแต่งชุดประจำเผ่าเท่านั้นจึงจะเห็นชาวกะเหรี่ยงแต่งชุดประจำเผ่าการแต่งกายของชาวกะเหรี่ยงแบ่งออกตามเพศ

การแต่งกายของฝ่ายหญิงนั้นจะเรียบง่าย แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ ถ้าเป็นของเด็กจะเป็นผ้าดิบสีขาว ทอเป็นผืนยาวมีช่องสวมทางศีรษะยาวคลุมเข้าตลอด แล้วปักกุ้นขอบแขน คอชาย ผ้าถุงด้วยด้ายสีแดงอาจใส่เม็ดพืชชนิดหนึ่งที่เรียกว่า ฟังซ่า ที่ชายถุง ส่วนชุดของหญิงสาวที่อายุเกิน

15 ปี ก็คือชุดของผู้ใหญ่จะมีเส้นด้ายยืนที่ทอด้วยด้ายสีน้ำเงินหรือดำ สวมได้ถึงวัยชรา จะมี 2 ชั้น คือ ชั้นที่เป็นผ้าถุง กับชั้นที่เป็นเสื้อ

การแต่งกายของฝ่ายชาย ก็จะนุ่งเป็นโจงกระเบน ส่วนเสื้อจะใช้เสื้อเชิ้ตสีขาวแขนยาว สันนิษฐานว่าชาวกะเหรี่ยงได้แบบอย่างมาเมื่อครั้งเข้าเฝ้ารัชกาลที่ 5 ที่เสด็จประพาสหัวเมือง ตะวันตก เสื้อสีขาวใช้แทนเสื้อราชปะแตนส่วนโจงกระเบนก็ใช้ผ้าม่วง สีน้ำเงิน สีน้ำตาลและการ ใช้ผ้าพันศีรษะมีลักษณะเป็นหงอนบนหน้าผาก (ทุโก้นุ) ซึ่งจะมีลักษณะคล้ายนอแรดแต่จะทำ ด้วยผ้าสีต่าง ๆ ผ้าสีเหล่านี้เป็นผ้าสีที่ได้มาจากพิธีกรรมต่าง ๆ จึงเป็นผ้าสีที่เป็นมงคลแก่ผู้สวมใส่ พันรอบศีรษะและทำเป็นนอแรดจะมีลักษณะสวยงามและดูดีมาก

ภาพที่ 9 การแต่งกายของไทยกะเหรี่ยง

4. การทอผ้าของไทยกะเหรี่ยง

รูปแบบการทอผ้าแบบกะเหรี่ยงเดิมในแต่ละท้องถิ่น ใช้เครื่องทอผ้าแบบสายคาดหลัง เนื่องจากมีโครงสร้างที่ไม่ซับซ้อน ในบางที่เท่านั้นที่มีการส่งเสริมการทอผ้าแบบที่กระตุก เครื่อง ทอแบบสายคาดหลังเป็นเครื่องทอผ้าแบบโบราณ การทอผ้าเป็นวัฒนธรรมที่เก่าแก่ดั้งเดิมอย่างหนึ่งของกะเหรี่ยง สีที่ใช้ย้อมเส้นด้ายนั้น เป็นสีที่ได้มาจากธรรมชาติที่ได้มาจากการนำราก ลำต้น เปลือก ใบ เมล็ด ของต้นไม้มาต้มย้อมเป็นสีต่าง ๆ เช่น เปลือกไม้สักไม้แดง ไม้ประดู่ ฯลฯ มักหาได้ ในป่าหรือในที่ห่างไกลจากที่อยู่อาศัย ส่วนต้นไม้ใช้ย้อมสีเป็นต้นเล็ก ๆ เช่น ต้นคราม ต้นสาคู หรือเงาะป่า ฯลฯ ก็จะปลูกบริเวณใกล้ ๆ บ้าน

5. ประเพณี

ประเพณีผูกแขนเรียกขวัญ วันกินข้าวห่อ (อั้งหมี่ถ่อง) เดือน 9 เป็นประเพณีที่สำคัญของชาวไทยกะเหรี่ยงสำหรับให้ลูกหลานได้กลับมาอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันในครอบครัว เป็นวันรวมญาติมากินข้าวห่อด้วยกัน แล้วยังกินเพื่อเลี้ยงผีปู่ย่าตายายด้วย การกินข้าวห่อจัดขึ้นในเดือน 9 ของทุกปี ไม่มีเว้นการกำหนดวันประเพณีนี้แต่ละหมู่บ้านกำหนดกันเอง แล้วยแต่ความสะดวกระยะเวลาที่ทำพิธีกรรม 2 วัน แต่วันที่รวมกินข้าวห่อนั้นมีวันเดียว

ภาพที่ 10 ประเพณีผูกแขนเรียกขวัญ วันกินข้าวห่อ

6. ศิลปะการแสดง

การรำกะเหรี่ยงการรำของไทยกะเหรี่ยงนับว่าเก่าแก่ที่สุดคือ “รำด่ง” จนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นศิลปะประจำชาติของกะเหรี่ยงในพม่า ไทยกะเหรี่ยงเผ่าไปว้มีการแสดงเพิ่มจากรำด่งมาอีก 1 ชุดคือรำसानเสื้อบนลำไม้ไผ่ และไทยกะเหรี่ยงเผ่าสะกอมมีการรำอยู่หลายชุดด้วยกัน เช่น รำกะเหรี่ยงกระทบไม้ รำกะเหรี่ยงกระทุ้งไม้

7. การละเล่น

การเล่นทอยสะบ้านิยมเล่นในประเพณีสงกรานต์ ซึ่งจะจัดระยะเวลาเดียวกับสงกรานต์ของคนไทย มีการทำบุญเที่ยวและมีการเล่นทอยสะบ้าด้วยแต่เดิมนั้น เมื่อเล่นทอยสะบ้ากันแล้วกลางวันก็จะมีการเล่นน้ำกันใช้กระบอกลอย ๆ กระบอกหนึ่งมีสองปล้องตักรดกัน พอทอยสะบ้าแล้วกลางวันก็จะไปตักน้ำในห้วยใส่กระบอกลอยไม้ไผ่ที่เตรียมไว้นี้มารดกัน

8. การเกษตร

การทำไร่และการทำนาชาวไทยเชื้อสายไทยกะเหรี่ยงในอดีตที่เคยอยู่ในประเทศพม่า มีวิถีชีวิตในการทำมาหากิน รูปแบบการทำไร่ทำนาแต่ละขั้นตอนต่างจากทำไร่ทำนาของคนไทยทั่วไป การฟันไม้ถางป่าคือการตัดต้นไม้เล็ก ๆ ที่คลุมพื้นดินในพื้นที่ออกให้หมดถ้าต้นไม้ขนาดใหญ่ก็ต้องตัดกิ่งก้านที่บังแสงแดดกับต้นข้าวจะต้องฟันออกให้หมด

ข้อมูลพื้นที่ศึกษา

ข้อมูลตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

องค์การบริหารส่วนตำบลตะนาวศรี (2551) ได้เรียบเรียงว่า ก่อนที่จะมาเป็นเขตปกครองและรับผิดชอบของ ตำบลตะนาวศรี เดิมนั้นอยู่ในเขตการปกครองและรับผิดชอบของ ตำบลสวนผึ้ง ต่อมาเมื่อมีจำนวนราษฎรเพิ่มมากขึ้น การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่ทั่วถึงจึงได้ขอแบ่งแยกเขตการปกครองจาก ตำบลสวนผึ้ง เป็นตำบลตะนาวศรีเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2531 ราษฎรในแต่ละหมู่บ้านนั้นประกอบด้วยชาวไทยเชื้อสายต่าง ๆ เช่น กะเหรี่ยง ลาวญวน เป็นต้น แต่ราษฎรส่วนใหญ่ จะเป็นคนไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง ดังนั้นประเพณี หรือโบราณสถานต่าง ๆ ก็ยังมีเหลืออยู่ให้เห็นบ้างรวมทั้งประเพณีที่ทุกหมู่บ้านใน ตำบลตะนาวศรี ยังอนุรักษ์อยู่และจะจัดกันทุกปี ก็คือประเพณี “อั้งมีถ่อง” หรือประเพณี “รับขวัญวันกินข้าวหอ”ซึ่งจะจัดกันทุกปีในเดือนเก้า หรือเดือนสิงหาคม

สภาพทั่วไปของตำบล

ตำบลตะนาวศรี เป็น 1 ใน 4 ตำบล ของ อำเภอสวนผึ้ง อยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ประมาณ 63 กม. มีเนื้อที่ประมาณ 202.15 ตร.กม. หรือ 126,343.75 ไร่เป็นที่ตั้งของสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด เช่น ศูนย์ศึกษาพรรณไม้ป่าสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ (แก่งส้มแมว), ฟาร์มตัวอย่างตามพระราชดำริ, น้ำตกบ่อห้วย, พิพิธภัณฑภักโทย และจุดชมวิวยักษ์คอกหมู เป็นต้น

ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง เป็นภูเขา และเป็นหุบเขา ทิศตะวันตกติดต่อกับเทือกเขาตะนาวศรี ซึ่งกั้นชายแดนระหว่างไทยกับพม่า

ลักษณะภูมิอากาศ

ฤดูฝนมีฝนตกชุกในช่วงเดือน กันยายน-ตุลาคม ของทุกปี ฤดูหนาวมีอุณหภูมิโดยเฉลี่ยประมาณ 13-36 องศาเซลเซียส

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ ติดกับ เทศบาลตำบลสวนผึ้ง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลบ้านคา กิ่งอำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลท่าเคย อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

ทิศตะวันตก ติดกับ เทือกเขาตะนาวศรี และสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า

จำนวนประชากรของตำบล

จำนวนประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 9,502 คน แยกเป็นชาย 5,166 คน แยกเป็นหญิง 4,336 คน จำนวนครัวเรือน 2,991 ครัวเรือน

ตารางที่ 1 จำนวนครัวเรือนแยกตามรายหมู่บ้าน

หมู่ที่	ชื่อ/หมู่บ้าน	ครัวเรือน
1	บ้านสวนผึ้ง	570
2	บ้านท่ามะขาม	377
3	บ้านห้วยม่วง	566
4	บ้านบ่อหวิ	587
5	บ้านห้วยแห้ง	426
6	บ้านห้วยน้ำหนัก	412
7	บ้านบ่อเก่าบน	53
รวม		2,991

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลตะนาวศรี (2551)

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ยุวดี (2537) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นของชาวกะเหรี่ยงในตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ชาวกะเหรี่ยงมีความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในระดับที่ดี การทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศ อายุ การได้รับการศึกษา สถานภาพทางสังคม และการได้รับฟังข่าวสาร มีผลต่อความคิดเห็นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สมนึก (2542) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงหมู่บ้านห้วยปูลิง ตำบลม่อนจอง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงส่วนใหญ่ปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับปานกลาง การป้องกันรักษาป่าอยู่ในระดับปานกลาง การปลูกป่าอยู่ในระดับปานกลาง การป้องกันไฟป่าอยู่ในระดับมาก การเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้อยู่ในระดับปานกลาง ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงมีความรู้ความ

เข้าใจเกี่ยวกับการปลูกพืชที่สามารถช่วยป้องกันดินหลายช่วยปรับปรุงหน้าดิน และช่วยรักษาดินน้ำ ส่วน ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศจำนวนสมาชิกในครัวเรือน แรงงานในการทำการเกษตร จำนวนพื้นที่ครอบครอง การติดต่อกับบุคคลภายนอก และการได้รับการฝึกอบรม มีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง

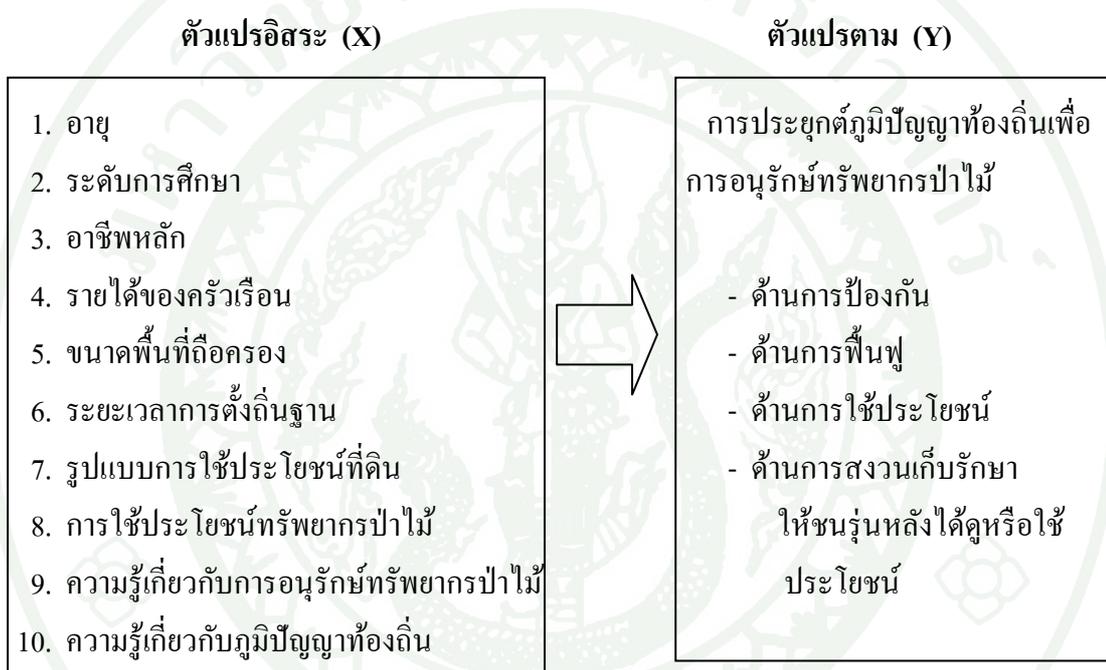
ธนศ (2545) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเกษตรกรชาวเขาเผ่าม้งและเผ่ากะเหรี่ยงในเขตศูนย์พัฒนา โครงการหลวงอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงจะมีการปฏิบัติในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากกว่าเกษตรกรชาวเขาเผ่าม้ง โดยเฉพาะการป้องกันไฟป่า การป้องกันรักษาป่า และการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ปัจจัยที่มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเกษตรกรชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง พบว่า การเข้าร่วมสมาชิกองค์กรหมู่บ้าน ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเกษตรเชิงอนุรักษ์ มีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ทัศนีย์ (2546) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านนิเวศวิทยาของชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ พบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านนิเวศวิทยาของชาวกะเหรี่ยงมีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป การรักษาระบบนิเวศของ ป่า ดิน และน้ำ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวกะเหรี่ยงมีประสิทธิภาพ มีการเผยแพร่และนำไปปฏิบัติใช้ในหลายพื้นที่

ไพโรจน์ (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่ายางน้ำก๊าดเหนือและป่ายางน้ำก๊าดใต้ท้องที่ ตำบลยางน้ำก๊าดใต้อำเภอหนองหุ้มปล้อง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่ทำการศึกษามีส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับมาก มีการพึงพิงทรัพยากรป่าไม้ 4 ประเภท รวมจำนวน 36 ชนิด มีการพึงพิงมากจำนวน 19 ชนิด ส่วนใหญ่มีการพึงพิง ไม้ป่าเห็ดโคน หน่อไม้ไผ่รวก และผักหวานป่า

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ผู้ศึกษาได้ตรวจสอบข้อมูลจากแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาสรุปและกำหนดตัวแปรที่เป็นเหตุหรือตัวแปรที่เกิดขึ้นก่อน (ตัวแปรอิสระ) ที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์ หรือมีผลต่อตัวแปรที่เป็นผล หรือตัวแปรที่เกิดขึ้นหลังจากที่ตัวแปรอิสระเกิดขึ้นแล้ว (ตัวแปรตาม) คือการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของไทยกะเหรี่ยง สามารถสรุปและได้แสดงไว้

ภาพที่ 12 กรอบแนวคิดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามของการศึกษา

จากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการศึกษาผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางในการตั้งสมมติฐาน เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของไทยกะเหรี่ยง ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี โดยได้กำหนดแยกสมมติฐานตามตัวแปรอิสระไว้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 อายุมีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณ ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

สมมติฐานที่ 2 ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณ ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

สมมติฐานที่ 3 อาชีพหลักมีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณ ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

สมมติฐานที่ 4 รายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณ ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

สมมติฐานที่ 5 ขนาดพื้นที่ถือครองมีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณ ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

สมมติฐานที่ 6 ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานมีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณ ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

สมมติฐานที่ 7 รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินมีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณ ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

สมมติฐานที่ 8 การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณ ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

สมมติฐานที่ 9 ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของราษฎรที่มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณ ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

สมมติฐานที่ 10 ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของราษฎรที่มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณ ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. แผนที่ภูมิประเทศ มาตรฐาน 1: 50,000 ของกรมแผนที่ทหาร ลำดับชุด L7018 จำนวน 4 ระวัง ได้แก่ ระวัง 4835I, 4835IV 4836II, และ 4836III
2. อุปกรณ์เครื่องเขียน
3. แบบสัมภาษณ์
4. เครื่องคอมพิวเตอร์และ โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับใช้วิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการ

1. การศึกษาพื้นที่เบื้องต้น

ทำการศึกษาสภาพพื้นที่ทั่วไปของ ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการอธิบายวิเคราะห์ข้อมูล และวางแผนการทำงานวิจัย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลพื้นที่ศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของไทยกะเหรี่ยง ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

2.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

ทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ไทยกะเหรี่ยง โดยใช้วิธีการประเมินชุมชนอย่างเร่งด่วน (Rapid-Rural Appraisal: RRA) และการประเมินชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Rural-Appraisal: PRA) โดยได้แนวคิดมาจากรัชณี (2548) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เช่น การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม การใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นต้น

2.3 การสร้างแบบสัมภาษณ์

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายสำหรับกระบวนการสร้างแบบสัมภาษณ์ มีดังนี้

2.3.1 ข้อมูลสำหรับการมาตั้งคำถามบางส่วนจะ ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ถึงโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม และข้อมูลอื่น ๆ ที่ต้องใช้สำหรับการศึกษา เรื่องการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษา ไทยกะเหรี่ยง ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งคำถามในแบบสัมภาษณ์มีทั้งที่เป็นคำถามปลายปิด (Closed-ended Question) และคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) สำหรับเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของประชากรที่อาศัยอยู่ในตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ของครัวเรือน ขนาดพื้นที่ถือครอง ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยใช้คำถามในการประเมินค่าจำนวน 3 ระดับลักษณะแบบเลือกตอบได้แก่ ใช้มาก ใช้น้อย และไม่ใช้

ใช้มาก คือ มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มากกว่าร้อยละ 50 ของภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งหมดที่ชุมชนมีการนำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน

ใช้น้อย คือ มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น น้อยกว่า หรือเท่ากับร้อยละ 50 ของภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งหมดที่ชุมชนมีการนำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน

ไม่ใช้ คือ ไม่มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน

ซึ่งวิธีการประเมินค่าการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวิธีการดังนี้

$$\text{ระดับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น} = \frac{\text{จำนวนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ครัวเรือนมีการประยุกต์ใช้} \times 100}{\text{จำนวนภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งหมด}}$$

ตารางที่ 2 เกณฑ์วัดระดับคำตอบ

ระดับการประยุกต์ใช้	ร้อยละ
ใช้มาก	51-100
ใช้น้อย	1-50
ไม่ใช้	0

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชากรในพื้นที่ศึกษา

2.3.2 ก่อนนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ต้องทำการทดสอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อหาข้อบกพร่องและทดสอบความเที่ยงตรง หรือความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ โดยการนำแบบสัมภาษณ์จำนวน 30 ชุด ไปทำการทดสอบกับประชากรในท้องที่ ตำบลสวนผึ้ง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี จำนวน 1 หมู่บ้าน จากการทดสอบความเชื่อมั่นหรือหาค่าสัมประสิทธิ์ alpha ผลปรากฏว่า ค่าความเชื่อมั่นที่ได้มีค่าเท่ากับ 0.849 หลังจากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการทดสอบแล้วมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อจะได้นำไปใช้เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2.3.3 หลังจากทำการทดสอบแบบสัมภาษณ์แล้วนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทน ซึ่งเป็นประชากรทั้งหมด 7 หมู่บ้าน

2.4 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือกลุ่มราษฎรในท้องที่หมู่ที่ 1 บ้านสวนผึ้ง จำนวน 570 ครัวเรือน หมู่ที่ 2 บ้านท่ามะขาม จำนวน 377 ครัวเรือน หมู่ที่ 3 บ้านห้วยม่วง จำนวน 566 ครัวเรือน หมู่ที่ 4 บ้านบ่อหวี จำนวน 587 ครัวเรือน หมู่ที่ 5 บ้านห้วยแห้ง จำนวน 426 ครัวเรือน หมู่ที่ 6 บ้านห้วยน้ำหนัก จำนวน 412 ครัวเรือน และหมู่ที่ 7 บ้านบ่อเก่าบน จำนวน 53 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 2,991 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลตะนาวศรี, 2551) วิธีการที่ใช้คัดเลือก

หน่วยตัวอย่าง คือ การเลือกหน่วยตัวอย่างโดยใช้หลักความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ด้วยวิธีเลือกหน่วยตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ใช้วิธีการจับฉลากในการคัดเลือกตัวอย่างให้มีขนาดที่เหมาะสม ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้วิธีการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามหลักการของ Yamane (1973) ตามสูตรดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2} \dots\dots\dots(1)$$

เมื่อ n หมายถึง ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม
 N หมายถึง ประชากรทั้งหมดที่ใช้ในการศึกษา
 e หมายถึง ค่าความคลาดเคลื่อน (ในงานวิจัยนี้กำหนดไว้เท่ากับ 0.05)

$$n = \frac{2,991}{1 + (2,991 \times 0.0025)}$$

จากการแทนค่าจะได้ $n = 352.816$ คริวเรือน คือจะต้องเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 353 คริวเรือน

หลังจากได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้ว จะได้นำกลุ่มตัวอย่างไปคำนวณหาวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิและสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยใช้สูตรการกระจายตามสัดส่วน (สุบงกช, 2526) ดังนี้

$$n_i = n \frac{N_i}{N} \dots\dots\dots(2)$$

เมื่อ n_i หมายถึง จำนวนคริวเรือนตัวอย่างที่ต้องการในหมู่บ้าน i
 n หมายถึง จำนวนคริวเรือนตัวอย่างที่ต้องการทั้งหมด (353 คริวเรือน)
 N_i หมายถึง จำนวนคริวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน i
 N หมายถึง จำนวนคริวเรือนทั้งหมดของ 7 หมู่บ้าน 2,991 คริวเรือน
 i หมายถึง หมู่บ้านลำดับที่ 1, 2, 3, 4, 5, 6 และ 7

เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ตัวแทนหรือประชากรกลุ่มเป้าหมายในแต่ละหมู่บ้านดังปรากฏตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำแนกตามหมู่บ้าน

ลำดับที่	หมู่ที่/หมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1	หมู่ที่ 1 บ้านสวนผึ้ง	570	67
2	หมู่ที่ 2 บ้านท่ามะขาม	377	45
3	หมู่ที่ 3 บ้านห้วยม่วง	566	67
4	หมู่ที่ 4 บ้านบ่อหรี	587	69
5	หมู่ที่ 5 บ้านห้วยแห้ง	426	50
6	หมู่ที่ 6 บ้านห้วยน้ำหนัก	412	49
7	หมู่ที่ 7 บ้านบ่อเก่าบน	53	6
รวม		2,991	353

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม โดยการนำข้อมูลมารวบรวม แจกแจงในรูปของค่าสถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ (Percent) ของข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจสังคมและคำถามอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยแจกแจงรายละเอียด ในรูปตารางร้อยละ ประกอบการอธิบาย

3.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสถิติ (Relationship Analysis) โดยทำการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรในการวิจัยระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามโดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นมาตรฐานในการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ

ผลและวิจารณ์

การศึกษาเรื่อง การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษา ไทยกะเหรี่ยง ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ได้แบ่งผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปทางประชากร

ตอนที่ 2 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ตอนที่ 3 การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรที่ดิน

ตอนที่ 4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการประยุกต์ใช้เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตอนที่ 5 การทดสอบสมมติฐาน

ตอนที่ 1 ลักษณะทั่วไปทางประชากร

จากการศึกษาลักษณะทางประชากรของผู้ให้สัมภาษณ์ ตัวแปรที่ใช้ในการอธิบาย ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน อาชีพหลัก รายได้ของครัวเรือน ขนาดพื้นที่ถือครอง รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ และความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งการศึกษานี้ปรากฏผลดังต่อไปนี้

1. อายุ

อายุของผู้ให้สัมภาษณ์อยู่ระหว่าง 20-81 ปี เฉลี่ย 42 ปี โดยรายละเอียดในแต่ละช่วงอายุ สามารถจำแนกได้ดังนี้ ช่วงอายุ 20-42 ปี (ร้อยละ 55.24) ช่วงอายุมากกว่า 42 ปี (ร้อยละ 44.76) พบช่วงอายุ 20-42 ปี มากกว่า เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว สามารถตอบคำถามได้ครอบคลุมกว่าสมาชิกในครัวเรือน บางส่วนเป็นแม่บ้านเลี้ยงดูบุตรหลาน และดูแลผู้สูงอายุ จึงเป็นตัวแทนครัวเรือนในการให้สัมภาษณ์ (ตารางที่ 4)

2. ระดับการศึกษา

ผู้ให้สัมภาษณ์ ไม่ได้เรียนหนังสือ (ร้อยละ 40.51) ส่วนผู้ที่เรียนหนังสือส่วนใหญ่สำเร็จ การศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 44.48) รองลงมาสำเร็จการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 15.01) คือ มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ปวส. ปริญญาตรี และปริญญาโท โดยผู้ที่สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไปส่วนใหญ่ทางบ้านมีรายได้พอสมควร จึงนิยมส่งบุตรหลานไปเรียนยังสถานศึกษาที่อยู่ในเมือง เช่น ในอำเภอสวนผึ้ง อำเภอจอมบึง และ อำเภอเมืองราชบุรี เป็นต้น

ปัจจุบันหลายหมู่บ้านมีโรงเรียนซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับประถมศึกษา ปีที่ 6 ซึ่งบางโรงเรียนเป็นโรงเรียนขยายโอกาสจนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้ที่มีเชื้อสายกะเหรี่ยง ส่วนมากพูดภาษาไทยไม่ชัด อ่านและเขียนภาษาไทยไม่ค่อยได้ ส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ ส่วนผู้ ที่เรียนหนังสือนั้นจะสำเร็จการศึกษาถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นส่วนมาก ปัจจุบันเยาวชนผู้ มีเชื้อสายกะเหรี่ยงได้มีโอกาสเรียนหนังสือสูงกว่าระดับชั้นประถมศึกษา เนื่องจากทัศนคติของพ่อแม่ ได้เปลี่ยนมาให้ความสำคัญของการศึกษามากขึ้น (ตารางที่ 4)

3. ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน

ครัวเรือนผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 53.26) มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานในชุมชนมา ประมาณ 5-28 ปี รองลงมา (ร้อยละ 46.74) มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานมากกว่า 28 ปี โดยมีระยะเวลา การตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย ประมาณ 28 ปี และมีช่วงระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน 5-60 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ ไม่ยาวนานนัก เนื่องจากผู้ที่มีเชื้อสายกะเหรี่ยงอพยพมาจากประเทศพม่า และบางส่วนอพยพมาจาก อำเภอไกล่เคียง เช่น อำเภอปากท่อ และอพยพมาจากจังหวัดไกล่เคียง เช่น จังหวัดเพชรบุรี เข้ามาตั้ง ถิ่นฐานในอำเภอสวนผึ้ง (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ข้อมูลทางประชากรของผู้ให้สัมภาษณ์

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ	
อายุ (n=353)			เฉลี่ย	42 ปี
20-42 ปี	195	55.24	มากที่สุด	81 ปี
มากกว่า 42 ปี	158	44.76	น้อยที่สุด	20 ปี
			S.D.	12.26
ระดับการศึกษา (n=353)				
ไม่ได้รับการศึกษา	143	40.51		
ระดับประถมศึกษา	157	44.48		
สูงกว่าระดับประถมศึกษา (ม.ต้น, ม.ปลาย, ปวส., ปริญญาตรี, ปริญญาโท)	53	15.01		
ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน (n=353)			ค่าเฉลี่ย	28 ปี
5-28 ปี	188	53.26	ค่าต่ำสุด	5 ปี
มากกว่า 28 ปี	165	46.74	ค่าสูงสุด	60 ปี
			S.D.	12.37

ตอนที่ 2 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

1. อาชีพหลัก

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 84.14) ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ได้แก่ รับจ้าง ค้าขายรับราชการ หัตถกรรม เนื่องจากไม่มีที่ดินทำการเกษตร ผู้ที่มีเชื้อสายกะเหรี่ยง ส่วนมากไม่ค่อยได้เรียนหนังสือ ทางเลือกในการประกอบอาชีพอื่น ๆ จึงมีน้อย ส่วนมากมีอาชีพรับจ้าง อาชีพรับจ้างที่ทำ เช่น รับจ้างปลูกผัก เก็บผัก รับจ้างขายหมูตามไร่ สวน รับจ้างเลี้ยงโค รองลงมา (ร้อยละ 15.86) ประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรม ได้แก่ การปลูกพืชผัก ทำนาข้าว และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีที่ดินในการทำการเกษตร ในการทำเกษตรกรรมนั้นมีความสะดวกเรื่องแหล่งน้ำ เพราะมีแม่น้ำภาชีไหลผ่านในหลายหมู่บ้าน การเพาะปลูกส่วนมากจะปลูกผัก เช่น แตงกวา ถั่วฝักยาว บวบ มะเขือเปราะ ปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด สับปะรด อ้อย มันสำปะหลัง ปลูกไม้ผล เช่น ฝรั่ง มะม่วง มะนาว กส้วยไข่ มะละกอ นอกจากนี้มีการทำนาข้าว และเลี้ยงสัตว์ เช่น โค สุกร (ตารางที่ 5)

2. รายได้ของครัวเรือน

รายได้ของครัวเรือนจากภาคเกษตร เฉลี่ยประมาณ 53,400 บาทต่อครัวเรือนต่อปี รายได้สูงสุดประมาณ 120,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี รายได้ของครัวเรือนภาคเกษตรได้มาจากการปลูกพืชผัก ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ รายได้ของครัวเรือนนอกภาคเกษตร เฉลี่ยประมาณ 60,200 บาทต่อครัวเรือนต่อปี รายได้สูงสุดประมาณ 300,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี รายได้ของครัวเรือนนอกภาคเกษตร ได้มาจากเงินเดือน การรับจ้าง การหาของป่า การค้าขาย และหัตถกรรม ครัวเรือนมีรายได้รวมจากทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร เฉลี่ยประมาณ 66,100 บาทต่อครัวเรือนต่อปี รายได้สูงสุดประมาณ 300,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี ส่วนรายได้ต่ำสุดประมาณ 6,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เมื่อเปรียบเทียบระหว่างรายได้กับรายจ่าย ผู้ให้สัมภาษณ์ (ร้อยละ 43.34) ตอบว่า รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และส่วนใหญ่ (ร้อยละ 79.08) มีการกู้ยืมเงิน เพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพ และใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน (ตารางที่ 5)

3. ขนาดพื้นที่ถือครอง

ครัวเรือนของผู้ให้สัมภาษณ์ (ร้อยละ 60.34) ไม่มีที่ดินการเกษตรเป็นของตนเอง เพราะส่วนมากอพยพย้ายถิ่นฐานมา จึงมีเฉพาะที่อยู่อาศัยเท่านั้น ผู้ที่มีที่ดินการเกษตรเป็นของตนเอง (ร้อยละ 49.29) มีพื้นที่ถือครอง 1-11 ไร่ ต่อครัวเรือน รองลงมา (ร้อยละ 50.71) มีพื้นที่ถือครองมากกว่า 11 ไร่ต่อครัวเรือน มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ยประมาณ 11 ไร่ต่อครัวเรือน อยู่ในช่วงตั้งแต่ 1-40 ไร่ ที่ดินของครัวเรือนส่วนมากไม่มีเอกสารสิทธิ์ ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 55.00) เป็นภาษีบำรุงท้องที่ เนื่องจากเป็นที่ดินราชพัสดุ ราษฎรส่วนมากใช้ที่ดินทำการเกษตร บางส่วนมีการปลูกพืชผสมผสาน เช่น ปลูกไม้ยืนต้น และปลูกไม้ผลข้างแปลงปลูกผัก การเลี้ยงปลา เป็นต้น (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 5 อาชีพและรายได้ของผู้ให้สัมภาษณ์

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ	
อาชีพหลัก (n=353)				
ภาคเกษตรกรรม	56	15.86		
นอกภาคเกษตรกรรม (รับจ้าง, ค้าขาย, รับราชการ, หัตถกรรม)	297	84.14		
รายได้ของครัวเรือนภาคเกษตร (n=353)				
ไม่มีรายได้ภาคเกษตร	279			
6,000-53,400 บาท (n=74)	42	56.76	ค่าเฉลี่ย	53,400 บาท
มากกว่า 53,400 บาท (n=74)	32	43.24	ค่าต่ำสุด	6,000 บาท
			ค่าสูงสุด	120,000 บาท
			S.D.	33012.45
รายได้ของครัวเรือนนอกภาคเกษตร (n=353)				
ไม่มีรายได้นอกภาคเกษตร	33			
3,000-60,200 บาท (n=320)	222	69.37	ค่าเฉลี่ย	60,200 บาท
มากกว่า 60,200 บาท (n=320)	98	30.63	ค่าต่ำสุด	3,000 บาท
			ค่าสูงสุด	300,000 บาท
			S.D.	38435.01
รายได้รวมของครัวเรือน (n=353)				
6,000-66,100 บาท	220	62.32	ค่าเฉลี่ย	66,100 บาท
มากกว่า 66,100 บาท	133	37.68	ค่าต่ำสุด	6,000 บาท
			ค่าสูงสุด	300,000 บาท
			S.D.	39390.50
ความเพียงพอในรายได้ (n=353)				
เพียงพอ	200	56.66		
ไม่เพียงพอ	153	43.34		
กรณีรายได้ไม่เพียงพอ (n=153)				
กู้ยืม	121	79.08		
ไม่กู้ยืม	32	20.92		

ตารางที่ 6 ที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ	
ขนาดพื้นที่ถือครอง (n=353)				
ไม่มีที่ดินการเกษตร	213	60.34		
มีที่ดินการเกษตร	140	39.66		
มีที่ดินการเกษตร 1-11 ไร่ (n=140)	69	49.29	ค่าเฉลี่ย	11 ไร่
มีที่ดินการเกษตรมากกว่า 11 ไร่ (n=140)	71	50.71	ค่าต่ำสุด	1 ไร่
			ค่าสูงสุด	40 ไร่
			S.D.	7.23
เอกสารสิทธิ์ของที่ดิน (n=140)				
ที่ดินของตนเอง				
น.ส.3	3	2.14		
น.ส.3ก	3	2.14		
ที่ดินของรัฐ				
สทก.	7	5.00		
ภบท.5	77	55.00		
สัญญาเช่าที่ดินราชพัสดุ	50	35.72		

ตอนที่ 3 การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรที่ดิน

1. การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีปริมาณการใช้ประโยชน์จากไม้ไผ่มากที่สุด โดยมีปริมาณการใช้ 24,622 ลำต่อปี อุปโภค 24,402 ลำต่อปี จำหน่าย 220 ลำต่อปี ปริมาณการใช้เฉลี่ย 8.23 ลำต่อครัวเรือนต่อปี ที่มีปริมาณการใช้ไม้ไผ่มากที่สุดเนื่องจากการนำมาใช้ในหัตถกรรมสานแข่งสานเปล และใช้เป็นไม้ค้ำยันในการปลูกพืชอีกด้วย ส่วนใหญ่ใช้ไผ่รวก หากซื้อราคาอยู่ที่ลำละ 3-6 บาท แข่ง 1 ใบ ใช้ไผ่รวกประมาณ 8 ลำ รองลงมาคือการใช้ประโยชน์ด้านพืชอาหาร ได้แก่ หน่อไม้ เห็ด พืชผักป่า โดยมีปริมาณการใช้ประโยชน์จากหน่อไม้มากที่สุด 7,801 กิโลกรัมต่อปี บริโภค 6,166 กิโลกรัมต่อปี จำหน่าย 1,635 กิโลกรัมต่อปี ปริมาณการใช้เฉลี่ย 2.61 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 ประเภทและปริมาณการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ทั้งหมดของชุมชน

ประเภทของทรัพยากรป่าไม้	ปริมาณการใช้ (หน่วย/ปี)	อุปโภค/บริโภค (หน่วย/ปี)	จำหน่าย (หน่วย/ปี)	ปริมาณเฉลี่ย (หน่วย/ครัวเรือน/ปี)
ไม้ไฟ (ลำ)	24,622	24,402	220	8.23±
ไม้ใช้สอย (ต้น)	2,228	2,228	0	0.74±
หน่อไม้ (ก.ก.)	7,801	6,166	1,635	2.61±
เห็ด (ก.ก.)	7,386	5,336	2,050	2.47±
พืชผักป่า (ก.ก.)	5,514	4,701	813	1.84±
พืชสมุนไพร (ก.ก.)	1,067	982	85	0.36±
ผลไม้ป่า (ก.ก.)	872	872	0	0.29±
น้ำผึ้ง (ขวด)	889	728	161	0.30±
แมลงกินได้ (ก.ก.)	212	212	0	0.07±
สัตว์ป่าขนาดเล็ก (ตัว) เช่น หมูป่า ไก่ป่า กระรอก	203	178	25	0.07±
รวม	50,794	45,805	4,989	16.98 ±

หมายเหตุ: จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,991 ครัวเรือน

2. การใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดิน

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60.34) ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว เนื่องจากไม่มีที่ดินทำการเกษตรเป็นของตนเอง รองลงมา (ร้อยละ 33.99) ใช้ประโยชน์ที่ดินทำที่อยู่อาศัยและทำการเกษตร ได้แก่ ปลูกพืชผัก ปลูกไม้ผล ทำนา เลี้ยงสัตว์ ด้านการเปลี่ยนรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 91.78) ไม่เปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ส่วนผู้ที่คิดเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน (ร้อยละ 8.22) ได้แก่ เปลี่ยนเป็นการปลูกพืชผสมผสาน ปลูกพืชหมุนเวียน ปลูกไม้ยืนต้น ทำการเกษตร ผู้ที่มีที่ดินทำการเกษตรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 94.05) จะใช้ประโยชน์ทั้งหมด ระยะเวลาในการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 57.86) มีระยะเวลา 10-20 ปี มีระยะเวลาเฉลี่ย 15 ปี อยู่ในช่วง 2-50 ปี ลักษณะพื้นที่ที่ใช้ใน

การเกษตรส่วนมาก (ร้อยละ 69.29) เป็นที่ราบดินร่วน ผู้ที่มีผลิตผลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 58.57) จะจำหน่ายด้วยตนเอง เช่น จำหน่ายให้พ่อค้า จำหน่ายลานมัน จำหน่ายในเมือง (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 การใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดิน

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน (n=353)			
ที่อยู่อาศัยอย่างเดียว	213	60.34	
ที่อยู่อาศัยและทำการเกษตร	140	39.66	
การเปลี่ยนรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน			
การเกษตร (n=353)			
ไม่เปลี่ยนรูปแบบ	324	91.78	
เปลี่ยนรูปแบบ	29	8.22	
การใช้ประโยชน์ที่ดินการเกษตร (n=353)			
ใช้ทั้งหมด	332	94.05	
ใช้บางส่วน	21	5.95	
ระยะเวลาการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร (n=140)			
น้อยกว่า 10 ปี	36	25.71	ค่าเฉลี่ย 15 ปี
10-20 ปี	81	57.86	ค่าต่ำสุด 2 ปี
มากกว่า 20 ปี	23	16.43	ค่าสูงสุด 50 ปี
			S.D. 9.29
ลักษณะสภาพพื้นที่ที่ใช้ในการเกษตร (n=140)			
ที่ราบดินร่วน	97	69.29	
ที่ลาดชัน	16	11.43	
ที่ราบดินปนทราย	11	7.86	
ราบเนินเขา	8	5.71	
ที่ราบใกล้แหล่งน้ำ	8	5.71	

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ	หมายเหตุ
รูปแบบการใช้ประโยชน์จากผลผลิตที่ได้ใน ปัจจุบัน (n=140)			
ไม่มีผลผลิต	43	30.72	
จำหน่ายด้วยตนเอง	82	58.57	
เก็บไว้อุปโภค บริโภคในครัวเรือนเท่านั้น	15	10.71	

ตอนที่ 4 ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการประยุกต์ใช้เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1. ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66.01) มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่วนมากมีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจาก ปู่ ย่า ตา ยาย (ร้อยละ 49.36) มากกว่าการมีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจาก พ่อแม่ (ร้อยละ 39.91) ครัวเรือนที่ให้สัมภาษณ์นั้นส่วนมากอาศัยเป็นครอบครัวใหญ่ ให้สัมภาษณ์ว่า พ่อแม่ ออกไปทำงานนอกบ้าน ลูกหลานถูกเลี้ยงดูโดย ปู่ ย่า ตา ยาย จึงได้รับความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากปู่ ย่า ตา ยาย มากกว่าพ่อแม่ และปู่ ย่า ตา ยาย นั้น มีความเชี่ยวชาญกว่า พ่อแม่

ส่วนใหญ่มีการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คนในครอบครัว (ร้อยละ 71.24) ซึ่งการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปู่ ย่า ตา ยาย ใช้วิธีการสอนความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและปฏิบัติให้ลูกหลาน ได้ดูในด้านที่ตนเองถนัดและมีความเชี่ยวชาญ ลูกหลานจึงได้มีการเรียนรู้ประกอบกับมีความคลุกคลีได้เห็นมาตั้งแต่อายุยังน้อยจึงมีความซึมซับเกี่ยวกับความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนไม่ได้ทำการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ร้อยละ 12.02) เนื่องจากลูกหลาน คนรุ่นใหม่ได้รับการศึกษามากขึ้น มีการไปศึกษาต่อในตัวเมือง หลังจากสำเร็จการศึกษาก็หางานทำต่างถิ่น ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการสืบทอดไปยังลูกหลาน คนรุ่นใหม่ลดลง (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลักษณะของข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (n=353)		
ไม่มี	120	33.99
มี	233	66.01
มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจาก (n=233)		
ปู่ย่าตายาย	115	49.36
พ่อแม่	93	39.91
คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน	20	8.58
เพื่อนเพื่อนบ้าน	5	2.15
การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (n=233)		
ไม่ได้ทำ	28	12.02
ถ่ายทอดให้คนในครอบครัว	166	71.24
ถ่ายทอดให้ผู้อื่นบางคราว	21	9.01
ถ่ายทอดให้ผู้อื่นประจำ	18	7.73

ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน แต่ละหมู่บ้านมีภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งอาจมีเหมือนกันหรือต่างกันบ้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่ยังคงอยู่ในปัจจุบัน (ตารางที่ 10) ได้แก่

1. ประเพณีผูกแขนเรียกขวัญวันกินข้าวห่อ (อั้งหมีถ่อง) (ร้อยละ 94.33) เป็นประเพณีที่สำคัญของชาวไทยกะเหรี่ยงอำเภอสวนผึ้งที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จุดประสงค์เพื่อเรียกขวัญให้แก่สมาชิกในครอบครัวบรรดาลูกหลานที่ออกจากบ้านไปทำงานที่อื่น หรือมีครอบครัวต่างถิ่นจะต้องกลับมายังหมู่บ้านของตนเพื่อให้พ่อแม่ หรือปู่ย่าตายายได้ผูกแขนเรียกขวัญเพื่อให้ลูกหลานอยู่สุขสบายปราศจากโรคภัยไข้เจ็บมีความสุขความเจริญมีอายุยืนขวัญขึ้น มีความรักสามัคคีเป็นวันรวมญาติมากินข้าวห่อด้วยกันแล้วยังกินเพื่อเลี้ยงผีปู่ย่าตายายด้วย ช่วงที่จะเรียกขวัญเริ่มในวันข้างขึ้นเดือน 9 ถึงสุกแรม 14 ค่ำเดือน 9 ของทุกปี ไม่มีเว้น ในอดีตจัดในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 9 ของทุกปี
2. การใช้สมุนไพรรักษาโรค (ร้อยละ 67.42) ส่วนใหญ่เป็นการรักษาโรคที่ไม่รุนแรงและมีโอกาสหายเองได้ เช่น นำใบสาบเสือ (*Eupatorium odoratum* L.) มาขยี้พอกบาดแผลห้ามเลือด

ฟ้าทลายโจร (*Andrographispaniculata* (Burm.f.) Wall. ex Nees.) ใช้รักษาไข้หวัด ระวังอาการ
 อักเสบ แก้ปวดท้อง ท้องเสีย กะทือ (*Zingiberzerumbet* (L.) smith) ใช้รักษาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ

3. การจักสานแข่งจากไม้ไผ่ (ร้อยละ 55.24) โดยใช้ไผ่รวกที่ได้จากการปลูกในพื้นที่ป่าชุมชน
 ของตำบลตะนาวศรี มาจักสาน มีทั้งขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ส่วนมากมักจะเป็นวัยกลางคนถึงวัยชรา
 ที่ยังประกอบอาชีพจักสานแข่งอยู่ โดยมีพ่อค้ามารับซื้อถึงที่

4. การทอผ้า (ร้อยละ 49.00) ผ้าทอไทยกะเหรี่ยง เป็นผ้าทอมือที่ได้รับการสืบทอดมาจาก
 บรรพบุรุษแล้วนำมาสวมใส่ในงานประเพณีที่สำคัญ มีการอนุรักษ์และรักษาผ้าทอท้องถิ่นเอาไว้
 โดยการทอจะมีการทอหลายอย่างเช่น เสื้อผ้าถุงผ้าข้อม ฯลฯ โดยนำฝ้ายมาปั่นเป็นเส้นด้าย ย้อมด้วยสี
 ธรรมชาติสร้างลวดลายด้วยการทอ การย้อมผ้าฝ้ายสีธรรมชาติ สีแดงได้จากกระเจี๊ยบ สีส้มได้จาก
 แก่นขนุน สีดำได้จากลูกมะเกลือ สีน้ำตาลได้จากหมาก สีเขียวได้จากใบหูกวาง สีเหลืองได้จากใบ
 ขมิ้น สีชมพูได้จากไม้ฝาง สีน้ำเงินได้จากดอกอัญชัน เป็นต้น ชาวไทยกะเหรี่ยงสร้างสรรค์ลวดลาย
 สีสันของผ้าทอจากธรรมชาติ และคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์โดดเด่นของชาวไทยกะเหรี่ยง

5. การทำเครื่องมือดักสัตว์ (ร้อยละ 40.79) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในชีวิตประจำวันเมื่อในอดีต
 ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ แต่ในปัจจุบันมีการประกาศห้ามล่าสัตว์บริเวณพื้นที่ป่ารอบ ๆ
 ตำบลตะนาวศรี ซึ่งเป็นป่าสงวน ป่าอนุรักษ์ และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า จึงมีการใช้เครื่องมือดักสัตว์
 น้อยลง เครื่องมือดักสัตว์ที่ใช้ไม้ไผ่ เป็นวัสดุหลักในการทำ หรือจักสาน เช่น แร้วดักสัตว์ ดั่งดักแย้
 ตะข่องจับสัตว์น้ำ เครื่องมือดักสัตว์ที่ทำด้วยไม้ เช่น หน้าไม้ ไม้เป่าลูกดอก เป็นต้น

6. การทำผลิตภัณฑ์จากไม้มะค่าโมง (ร้อยละ 25.21) ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม
 จัดทำเป็นเฟอร์นิเจอร์เครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ตู้ เตียงรูปทรงสวยงามเป็นผลงานที่สร้างจาก
 จินตนาการตามรูปแบบของวัตถุดิบจากไม้มะค่าโมงที่มาจากการปลูกในป่าชุมชน และจากการ
 เหลือใช้ในการปลูกสร้างที่อยู่อาศัย มีการใช้ประโยชน์น้อยลงเนื่องจากทุกคนในชุมชนเล็งเห็นถึง
 ความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากขึ้น

7. การทำเปลจากไม้ไผ่ (ร้อยละ 18.70) เป็นผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม
 การออกแบบรูปร่างลักษณะคล้ายเรือลวดลายสวยงามมีขั้นตอนคือ นำไม้ไผ่สีสุกมาตัดตามความ
 ยาว 3 เมตร ตัดไว้ข้อหัวปลายแล้วผ่าออก ส่วนที่เหลือครึ่งหนึ่งแบ่ง ให้ได้ 9 ชิ้น ใช้เชือกในลอน
 พันตรงข้อทั้งหัว-ปลาย ส่วนที่เหลืออีกครึ่งหนึ่งเหลาเป็นดอก ดอกที่สานจะมีหลายขนาดยาว
 ประมาณ 50-95 เซนติเมตร เปล 1 ตัว จะใช้ดอกประมาณ 200 เส้นนำโครงเปลที่เตรียมไว้ลวกไฟก่อน

ในการสานเปลใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาผลิตภัณฑ์โดยการลวกไฟป้องกันมอดปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์เปลจากไม้ไผ่น้อยลงเนื่องจากมีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ จึงมีการใช้เปลที่ผลิตจากวัสดุสังเคราะห์มากขึ้น

ตารางที่ 10 การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่อาศัย	จำนวน (ร้อยละ)	
	ใช้	ไม่ใช้
1. ประเพณีผูกแขนเรียกขวัญวันกินข้าวห่อ	333 (94.33)	20 (5.67)
2. การใช้สมุนไพรรักษาโรค	238 (67.42)	115 (32.58)
3. การจักสานแข่งจากไม้ไผ่	195 (55.24)	158 (44.76)
4. การทอผ้า	173 (49.00)	180 (51.00)
5. การทำเครื่องมือตัดสัตว์	144 (40.79)	209 (59.21)
6. การทำผลิตภัณฑ์จากไม้มะค่าโมง	89 (25.21)	264 (74.79)
7. การทำเปลจากไม้ไผ่	66 (18.70)	287 (81.30)

หมายเหตุ: จำนวนตัวอย่างเท่ากับ 353 ครัวเรือน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่ศึกษาจำแนกการใช้ทรัพยากรป่าไม้ได้ดังนี้ (ตารางที่ 11)

1. พืชอาหาร

หน่อไม้ มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โดยการเก็บหาเอง (ร้อยละ 58.36) และซื้อ (ร้อยละ 11.05) ได้แก่ หน่อไผ่รวก (*Thyrsostachys siamensis*) หน่อไผ่ตง (*Dendrocalamus asper* Roem. & Schult.) หน่อไผ่ป่า (*Bambusa bambos* (L.)) ทุกชนิดราคาจำหน่ายกิโลกรัมละ 5-10 บาท ซึ่งหน่อไม้พบในป่าทั่วไป พบมากในฤดูฝน

เห็ด มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โดยการเก็บหาเอง (ร้อยละ 54.39) และซื้อ (ร้อยละ 15.30) ได้แก่ เห็ดโคน (*Termitomyces fuliginosus* Heim) ราคาจำหน่ายกิโลกรัมละ 150-300 บาท เห็ดเผาะ (*Astraeus hygrometricus*) ราคาจำหน่ายกิโลกรัมละ 100-150 บาท เห็ดรวก (*Clitocybe brunneocephala* Bigelow) เห็ดมักพบในป่าทั่วไปและพบมากในฤดูฝน

พืชผักป่า มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โดยการเก็บหาเอง (ร้อยละ 42.78) และซื้อ (ร้อยละ 8.22) ได้แก่ ผักหวานป่า (*Champerea manillana* (Blume) Merr.) ราคาจำหน่ายกิโลกรัมละ 80-150 บาท ตำลึง (*Coccinia grandis* (L.) Voigt.) ราคาจำหน่ายกิโลกรัมละ 10-20 บาท ผักกูด (*Diplazium esculentum* (Retz.) Sw.) ราคาจำหน่ายกิโลกรัมละ 10-20 บาท ยอดผักข้าว (*Momordica cochinchinensis* (Lour.) Spreng.) บุกคางคก (*Amorphophallus paeoniifolius* (Dennst.) Nicolson)

ผลไม้ป่า มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โดยการเก็บหาเอง (ร้อยละ 9.92) และซื้อ (ร้อยละ 0.28) ได้แก่ มะไฟ (*Baccaurea ramiflora* Lour.) ราคาจำหน่ายกิโลกรัมละ 10 บาท มะกอกป่า (*Spondias bipinnata* Airy Shaw & Forman) มะขามป้อม (*Phyllanthus emblica* L.) ลูกตะคร้อ (*Schleichera oleosa* (Lour.) Oken) ตะขบป่า (*Flacourtia indica* (Burm.f.) Merr.)

2. ไม้ไผ่ และ ไม้ใช้สอย

ไม้ไผ่ มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โดยการเก็บหาเอง (ร้อยละ 48.16) และซื้อ (ร้อยละ 6.51) ได้แก่ ไผ่รวก (*Thyrsostachys siamensis*) ไผ่ตง (*Dendrocalamus asper* Roem. & Schult.) ไผ่บง (*Bambusa nutans* Wall.) ไผ่ป่า (*Bambusa bambos* (L.)) ไผ่ชางนวล (*Dendrocalamus strictus*) ไผ่สีสุก (*Bambusa blumeana*) ทุกชนิดราคาจำหน่ายลำละ 3-6 บาท

ไม้ใช้สอย มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โดยการเก็บหาเอง (ร้อยละ 16.43) และซื้อ (ร้อยละ 1.98) ได้แก่ มะค่าโมง (*Azzeria xylocarpa* (Kurz) Craib) มะค่าแต้ (*Sindora siamensis*) แดง (*Xylocarpa xylocarpa* (Roxb.)) สะเดา (*Azadirachta siamensis* Valetton) มะกอกป่า (*Spondias bipinnata* Airy Shaw & Forman) ประดู่ป่า (*Pterocarpus macrocarpus* Kurz) ราคาจำหน่ายท่อนละ 50 บาท ยูคาลิปตัส (*Eucalyptus camaldulensis* Dehnh.) ราคาจำหน่ายท่อนละ 50 บาท สนประดิพัทธ์ (*Casuarina junghuhniana* Miq.) ราคาจำหน่ายท่อนละ 150 บาท

ไม้ใช้สอยที่นำมาใช้ประโยชน์ในการปลูกสร้างที่อยู่อาศัย และไผ่รวกที่นำมาใช้สานเข่ง รวมทั้งใช้เป็นไม้ค้ำยันในการปลูกพืช ในปัจจุบันนำมาจากป่าชุมชนของตำบลตะนาวศรี ที่มีการจัดปลูก ดูแล และป้องกันการลักลอบตัดไม้ในป่าชุมชน ซึ่งก่อนนำมาใช้ประโยชน์จะต้องทำการขออนุญาตจากคณะผู้นำชุมชน โดยมีการระบุจำนวนของไม้ที่อนุญาตให้ตัดต่อครัวเรือนต่อปี และแต่ละปีพื้นที่ในการนำไม้ใช้สอย ไม้ไผ่ มาใช้จะไม่ซ้ำกัน มีการหมุนเวียนไปเรื่อย ๆ เพื่อให้ไม้เหล่านั้นโตทัน และยังช่วยชะลอการไหลของน้ำป่ารวมถึงการกัดเซาะของหน้าดินได้อีกด้วย

3. พืชสมุนไพร

มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โดยการเก็บหาเองเพียงอย่างเดียว (ร้อยละ 10.20) ได้แก่ กะทือ (*Zingiber zerumbet* (L.) smith) ใช้รักษาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ ปวดท้อง ฟาทลายโจร (*Andrographis paniculata* (Burm.f.) Wall. ex Nees.) ใช้รักษาไข้หวัด ระวังอาการอักเสบ แก้ปวดท้อง ท้องเสีย ลูกใต้ใบ (*Phyllanthus amarus* Schumach. & Thonn.) ใช้แก้ไข้ ลดความร้อน ขับปัสสาวะ เถาตดหมา (*Xenostegia tridentata* (L.) D.F.Austin & Staples) รักษาไข้ป่า บรรเทาอาการปวดฟัน หนอนตายอยาก (*Stemona collinsae* Craib) แก้ไอ ขับเสมหะ แก้ปวดฟัน ส้มป่อย (*Acacia concinna* Willd.) แก้ไอ ขับเสมหะ

4. แมลงและสัตว์ขนาดเล็ก

น้ำผึ้ง มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โดยการเก็บหาเอง (ร้อยละ 7.37) และซื้อ (ร้อยละ 9.63) ได้แก่ น้ำผึ้งที่ได้จาก ผึ้งหลวง (*Apis dorsata*) ผึ้งโพรง (*Apis cerana*) ผึ้งมีม (*Apis florea*) ทุกชนิด ราคาจำหน่ายขวดละ 80-150 บาท

แมลงกินได้ มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โดยการเก็บหาเอง (ร้อยละ 6.52) และซื้อ (ร้อยละ 0.28) ได้แก่ จิ้งหรีดทองแดง (*Gryllus testaceus* Walker) จิ้งหรีดทองดำ (*Gryllus bimaculatus* Degeer) ราคาจำหน่ายกิโลกรัมละ 80 บาท จิ้งโกร่ง (*Brachytrupes portentosus*) แมงอีหนู (*Melolontha melolontha*) จักจั่น (*Meimuna opalifera* Walker)

สัตว์ป่า มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โดยการเก็บหาเอง (ร้อยละ 3.12) และซื้อ (ร้อยละ 3.68) ได้แก่ หมูป่า (*Sus scrofa*) ราคาจำหน่ายกิโลกรัมละ 80-150 บาท ไก่ป่า (*Gallus gallus*) ราคาจำหน่ายตัวละ 80-100 บาท และแย้ (*Leiolepis belliana*) การล่าสัตว์ป่าในปัจจุบันผิดกฎหมายจึงมีการใช้ประโยชน์น้อยลง

ตารางที่ 11 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้

ลักษณะการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรป่าไม้	จำนวน (ร้อยละ)		
	ใช้		ไม่ใช้
	เก็บหาเอง	ซื้อ	
1. พืชอาหาร			
หน่อไม้	206 (58.36)	39 (11.05)	108 (30.59)
เห็ด	192 (54.39)	54 (15.30)	107 (30.31)
พืชผักป่า	151 (42.78)	29 (8.22)	173 (49.00)
ผลไม้ป่า	35 (9.92)	1 (0.28)	317 (89.80)
2. ไม้ไผ่ และ ไม้ใช้สอย			
ไม้ไผ่	170 (48.16)	23 (6.51)	160 (45.33)
ไม้ใช้สอย	58 (16.43)	7 (1.98)	288 (81.59)
3. พืชสมุนไพร			
พืชสมุนไพร	36 (10.20)	0 (0.0)	317 (89.80)
4. แมลง และ สัตว์ขนาดเล็ก			
น้ำผึ้ง	26 (7.37)	34 (9.63)	293 (83.00)
แมลงกินได้	23 (6.52)	1 (0.28)	329 (93.20)
สัตว์ป่า	11 (3.12)	13 (3.68)	329 (93.20)

2. ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในระดับมาก โดยดูจากจำนวนผู้ตอบถูกต้อง ซึ่งหลักในการให้คะแนน ผู้ตอบคำถามถูกต้องจะได้ 1 คะแนน ตอบไม่ถูกต้องจะได้ 0 คะแนน ในข้อนั้น ๆ คำถามที่ผู้ให้สัมภาษณ์มีความรู้ความเข้าใจมากที่สุดร้อยละ (99.43) คือ คำถามข้อ 10 ข้อความว่า “การป้องกันไฟป่าเป็นสิ่งที่ชาวบ้านทุกคนต้องร่วมมือกัน” อาจเป็นเพราะราษฎรส่วนมากยังคงพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ จึงต้องการที่จะดูแลรักษาให้ทรัพยากรป่าไม้ยังคงอุดมสมบูรณ์ต่อไป ส่วนคำถามที่ผู้ให้สัมภาษณ์มีความรู้ความเข้าใจน้อยที่สุด (ร้อยละ 91.50) คือ คำถามข้อ 4 ข้อความว่า “ป่าไม้ทำให้ฝนไม่ตกถูกต้องตามฤดูกาล” อาจเป็นเพราะในพื้นที่ มีฝนตกทุกฤดู ไม่เฉพาะฤดูฝน และเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ข้อความ	จำนวน (ร้อยละ)		คะแนน น้ำหนักเฉลี่ย
	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง	
1. ป่าไม้เป็นแหล่งอาหารของชาวบ้าน	340 (96.32)	13 (3.68)	0.963
2. ป่าไม้เป็นแหล่งสมุนไพรและยารักษาโรค	345 (97.73)	8 (2.27)	0.977
3. ป่าไม้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า	346 (98.02)	7 (1.98)	0.980
4. ป่าไม้ทำให้ฝนไม่ตกถูกต้องตามฤดูกาล	323 (91.50)	30 (8.50)	0.915
5. ป่าไม้เป็นที่แหล่งพักผ่อนหย่อนใจ	345 (97.73)	8 (2.27)	0.977
6. ทรัพยากรป่าไม้ก่อให้เกิดรายได้แก่ชาวบ้าน	344 (97.45)	9 (2.55)	0.974
7. ป่าไม้ทำให้ดินเกิดความแห้งแล้ง ไม่อุดมสมบูรณ์	328 (92.92)	25 (7.08)	0.929
8. การตัดไม้ในป่าก่อให้เกิดการกร่อนของดิน	341 (96.60)	12 (3.40)	0.966
9. ไฟป่าที่เกิดขึ้นทำให้ลูกไม้กล้าไม้รวมทั้งสัตว์ป่า และสิ่งมีชีวิตในดินอุดมสมบูรณ์	347 (98.30)	6 (1.70)	0.983
10. การป้องกันไฟป่าเป็นสิ่งที่ชาวบ้านทุกคนต้อง ร่วมมือกัน	351 (99.43)	2 (0.57)	0.994
11. การตัดไม้ไม่ทำให้น้ำท่วมและน้ำหลาก	329 (93.20)	24 (6.80)	0.932
12. ผู้ที่ลักลอบตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่ มีความผิดตามกฎหมาย	348 (98.58)	5 (1.42)	0.985
13. การป้องกันการบุกรุกทำลายป่าเป็นหน้าที่ของ ชาวบ้านทุกคนที่ต้องร่วมมือกัน	345 (97.73)	8 (2.27)	0.977
14. ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการปลูกป่าและ ดูแลรักษาป่าไม้เพื่อประโยชน์ของรัฐ โดยไม่ จำเป็นจะต้องเป็นเจ้าของที่ดิน	349 (98.87)	4 (1.13)	0.988
รวมคะแนนน้ำหนักเฉลี่ย			0.967

วิธีหาค่าคะแนนน้ำหนักเฉลี่ยมีดังนี้

$$\text{คะแนนน้ำหนักเฉลี่ย} = \frac{(n_1 \times 1 \text{ คะแนน}) + (n_2 \times 0 \text{ คะแนน})}{N}$$

n_1 หมายถึง จำนวนผู้ที่ตอบถูกต้อง
 n_2 หมายถึง จำนวนผู้ที่ตอบไม่ถูกต้อง
 N หมายถึง จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 353 คริวเรือน

ตารางที่ 13 เกณฑ์วัดระดับความรู้

คะแนน	ระดับความรู้
0 – 0.60	ต่ำ
0.61 – 0.80	ปานกลาง
0.81 – 1.00	สูง

3. การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผู้อยู่ในวัยกลางคนถึงวัยชรามีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและได้นำไปประยุกต์ใช้มากกว่าวัยหนุ่มสาว และวัยเด็ก (ตารางที่ 14)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนใหญ่ มีการประยุกต์ใช้พิธีกรรมเกี่ยวกับต้นไม้ ได้แก่ พิธีไหว้ต้นไม้ใหญ่และพิธีบวชต้นไม้ รองลงมาคือ การตีผึ้งด้วยวิธีการตอกทอย การเก็บหาของป่าและการนำรกและสายสะดือของเด็กทารกไปฝังใต้ต้นไม้ ตามลำดับ

พิธีไหว้ต้นไม้ใหญ่ (ป่าเขื่อนพ่ากู่) ชาวไทยกะเหรี่ยงในตำบลตะนาวศรี ให้ความสำคัญต่อธรรมชาติและวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพิงกับธรรมชาติ มีความเชื่อในเรื่องเทพและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่คุ้มครองต้นไม้ที่มีขนาดใหญ่ มีการขอพร บนบานศาลกล่าวหากสมปรารถนาจะมาเก็บบนตามที่อธิษฐานไว้ การทำพิธีไหว้ขอมา บอกกล่าวก่อนตัดต้นไม้ใหญ่ เมื่อมีเหตุจำเป็นที่จะต้องตัด เช่น ต้นไม้กีดขวาง

การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกุศโลบายของบรรพบุรุษในการให้ทุกคนในชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในช่วงเดือน 5 ย่างเดือน 6 จะมีพิธีไหว้ต้นไม้ใหญ่ประจำชุมชนเพื่อแสดงความเคารพอนุอบน้อมขอบคุณต่อธรรมชาติที่มีต่อแม่ธรณี แม่คงคา แม่โพสพ โดยบอกผ่านต้นไม้ใหญ่ในรูปแบบของพิธีกรรมบ่าเช่นพ่าคู้ หรือพิธีไหว้ต้นไม้ใหญ่

พิธีบวชต้นไม้ จัดขึ้นช่วงเช้า วันที่ 31 ธันวาคม ของทุกปี มีพระสงฆ์ ข้าราชการ ผู้นำและราษฎรในตำบลตะนาวศรี มาร่วมพิธี โดยแต่ละหมู่บ้านจะได้รับมอบหมายให้นำของไหว้ต่าง ๆ มาตามที่ได้ตกลงกันในวันประชุมก่อนหน้านี้ ของที่นำมาไหว้นั้นแจกเช่นเดียวกับของที่นำมาไหว้ศาลเจ้าที่ ศาลพระภูมิ ในพื้นที่อื่น เวลาประมาณ 8 นาฬิกา ทุกคนที่เข้าร่วมพิธีจะต้องมาถึงพร้อมเพรียงกัน ผู้เข้าร่วมพิธีส่วนมากจะเป็นผู้อาวุโส แต่จะมีเด็ก ๆ ติดตามไปด้วยโดยการแนะนำชักจูงของผู้ใหญ่ในครอบครัว การแต่งกาย ฝ่ายชายนุ่งโจงกระเบน ฝ่ายหญิงนุ่งชุดกะเหรี่ยง สิ่งที่ใช้ประกอบการทำพิธีมีพวงมาลัย ผ้าเหลือง ผ้าขาวม้า โดยพระสงฆ์ ผู้อาวุโส ผู้ชาย จะใช้ผ้าเหลืองผูกต้นไม้ทำพิธีบวช ส่วนผู้หญิงและเยาวชน ใช้ผ้าขาวม้าผูกต้นไม้ทำพิธีบวชชีพรามณ์ พิธีบวชต้นไม้ เป็นกุศโลบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่บรรพบุรุษถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

การตีผึ้งเอาน้ำผึ้งด้วยวิธีการดอกทอย เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นหนึ่งของชาวไทยกะเหรี่ยง เนื่องจากสมัยก่อนมีต้นผึ้งจำนวนมาก ต้นผึ้ง คือต้นไม้ที่ผึ้งชอบมาทำรัง มีลำต้นตรง สูงใหญ่ ผิวเรียบเป็นมัน เป็นไม้เนื้ออ่อนที่สามารถดอกทอยไม้ ที่เรียกว่า ดอกทอย เพื่อใช้ปั่นต้นผึ้งได้ง่าย ช่วงที่มีผึ้งทำรัง ทุกกิ่งก้าน ของต้นผึ้งจะเต็มไปด้วยรังของผึ้งหลวง (*Apis dorsata*) ต้นผึ้งมีผึ้งทำรังประมาณ 5-80 รัง จำนวนรังผึ้งมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับสภาพป่า การตีผึ้งเริ่มเดือน 5 ก่อนเทศกาลสงกรานต์ ก่อนทำการตีผึ้งทุกครั้งต้องทำการขอมาลึงศักดิ์สิทธิ์ประจำต้นผึ้ง เจ้าป่าเจ้าเขา ขอให้ทำการตีผึ้งสำเร็จ ก่อนตีจะดอกทอยที่ลำต้นของต้นผึ้งล่วงหน้า 1 วัน ไม้ทอยที่ใช้ทำจากไผ่ตงยาวประมาณ 1 ฟุต การตีผึ้งต้องตีช่วงหัวค่ำ โดยจุดคบไฟที่ทำจากไม้แห้งผูกมัดด้วยเถาวัลย์สดเพื่อให้เกิดควันไฟที่จะไล่ตัวผึ้งออกจากรัง ผู้ตีผึ้งจะนำภาชนะ เช่น ถังน้ำเกลลอนหรือปิบ ขึ้นไปโยงบนกิ่งต้นผึ้งเพื่อใช้ในการรับส่งกับคนที่อยู่โคนต้น โดยใช้เชือกที่ทำจากปอเนื่องจากไม้ลั่นเมื่อถูกน้ำผึ้งหกใส่ เมื่อตีผึ้งสำเร็จผู้ตีผึ้งจะทำการขอมาลึงศักดิ์สิทธิ์ที่ต้นผึ้งอีกครั้งที่ช่วยให้การตีผึ้งราบรื่น น้ำผึ้งมีสรรพคุณเป็นยาสมุนไพร สามารถใช้ทดแทนน้ำตาลมะพร้าว รวงผึ้งใช้ทำขี้ผึ้ง ใช้ปั่นเป็นขี้ผึ้ง ในพิธีกรรมทางศาสนาการตีผึ้งเอาน้ำผึ้งด้วยวิธีการดอกทอยเพื่อป้องกันการตัด โคนต้นไม้เพื่อตีผึ้งเอาน้ำผึ้งและสามารถเก็บน้ำผึ้งได้ทุกปี

การเก็บหาของป่าราษฎรในตำบลตะนาวศรีสามารถดำรงชีวิตโดยการหาวัตถุดิบจากทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ พืชอาหาร (หน่อไม้, เห็ด, พืชผักป่า, ผลไม้ป่า) เก็บมาเพื่อรับประทานเป็นอาหาร พืชสมุนไพร เก็บมาเพื่อทำเป็นยาสำหรับรักษาโรค อาการเจ็บป่วยเบื้องต้น แมลงและสัตว์ขนาดเล็ก จับเพื่อนำมาปรุงเป็นอาหาร

การนำรกและสายสะดือของเด็กทารกไปฝังใต้ต้นไม้ ในอดีตผู้มีเชื้อสายกะเหรี่ยงนิยมทำคลอดโดยหมอดำแย เมื่อเด็กคลอดออกมาผู้เป็นพ่อจะนำรกและสายสะดือไปฝังใต้ต้นไม้โดยใส่ในหม้อดินแล้วฝัง และพัฒนามาใส่ใบตองห่อด้วยผ้าขาว แล้วทำสัญลักษณ์ไว้ยังต้นไม้ที่นำรกและสายสะดือไปฝัง ที่ต้องฝังเนื่องจากป้องกันสัตว์ป่านำรกและสายสะดือไปกัดแทะ หลังจากทำคลอดหมอดำแยจะล้างมือด้วยน้ำมันและน้ำส้มป่อย ได้รับเงิน 300 บาท และผ้าถุง 1 ผืน หมอดำแยที่เป็นที่ยอมรับต้องมีอายุ 60-70 ปี ขึ้นไป ต้นไม้ที่มีผู้นำรกและสายสะดือของเด็กทารกไปฝังใต้ต้นไม้จะไม่มีผู้ใดไปโค่นทำลาย เชื่อกันว่าหากต้นไม้ถูกตัดโค่นขวัญของเด็จะหนีไปทำให้เจ้าของเจ็บป่วย หากผู้ใดฝ่าฝืนถือว่าเป็นการลบหลู่ ซึ่งในอดีตต้องทำคลอดกันเองเนื่องจากการเดินทางไปโรงพยาบาลยังไม่สะดวก แต่ในปัจจุบันการเดินทางสะดวกมากขึ้นจึงนิยมไปโรงพยาบาลมากกว่าทำคลอดกันเอง

ตารางที่ 14 การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	จำนวน (n=353)/ร้อยละ	
	ประยุกต์ใช้	ไม่ประยุกต์ใช้
การประยุกต์ใช้พิธีกรรมเกี่ยวกับต้นไม้		
ทำพิธีไหว้ต้นไม้ใหญ่	164 (46.46)	189 (53.54)
ทำพิธีบวชต้นไม้	106 (30.03)	247 (69.97)
การตีผึ้งเอาน้ำผึ้งด้วยวิธีการตอกทอย	246 (69.69)	107 (30.31)
การเก็บหาของป่า	180 (51.00)	173 (49.00)
การนำรกและสายสะดือของเด็กทารกไปฝังใต้ต้นไม้	6 (1.70)	347 (98.30)

ตามแนวความคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สามารถแบ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ทำการศึกษา ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการป้องกันด้านการฟื้นฟูด้านการใช้ประโยชน์ และด้านการสงวนเก็บรักษา (ตารางที่ 15)

1. ด้านการป้องกัน ได้แก่ การทำพิธีไหว้ต้นไม้ใหญ่ การทำพิธีบวงสรวงต้นไม้ และการนำรกและสายสะดือของเด็กทารกไปฝังใต้ต้นไม้ เป็นการป้องกันการตัดต้นไม้ในป่าและบริเวณชุมชนที่อาศัย เพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีในการร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ แก่บุคคลและเยาวชนรุ่นใหม่ในชุมชน

2. ด้านการฟื้นฟู เป็นการดำเนินการต่อทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งสามารถเอื้อประโยชน์ในการให้บุคคลในชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ได้ตลอดไป ซึ่งการฟื้นฟูต้องใช้เวลาเข้าช่วยเสมอ

3. ด้านการใช้ประโยชน์ ได้แก่ การตีฝึ้งเอาน้ำฝึ้งด้วยวิธีการตอกทอย และการเก็บหาของป่า เป็นการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้หลายรูปแบบเช่นการบริโภคโดยตรงการได้เห็นการได้สัมผัสการนำไปจำหน่ายเพื่อหารายได้ โดยการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้เหล่านี้ต้องรวมไปถึงการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

4. ด้านการสงวนเก็บรักษา ได้แก่ การทำพิธีไหว้ต้นไม้ใหญ่ การทำพิธีบวงสรวงต้นไม้และการนำรกและสายสะดือของเด็กทารกไปฝังใต้ต้นไม้ เป็นการเก็บรักษาทรัพยากรป่าไม้ไว้โดยไม่ให้แตะต้องหรือนำไปใช้ด้วยวิธีใด ๆ ก็ตาม การสงวนเก็บรักษาอาจกำหนดเวลาที่เก็บรักษาไว้โดยไม่ให้มีการแตะต้องตามเวลาที่กำหนดไว้ได้

ตารางที่ 15 ภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้	การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้			
	การป้องกัน	การฟื้นฟู	การใช้ ประโยชน์	การสงวน เก็บรักษา
การประยุกต์ใช้พิธีกรรมเกี่ยวกับต้นไม้				
ทำพิธีไหว้ต้นไม้ใหญ่	✓			✓
ทำพิธีบวงสรวงต้นไม้	✓			✓
การตีผึ้งเอาน้ำผึ้งด้วยวิธีการตอกทอย			✓	
การเก็บหาของป่า			✓	
การนารกและสายสะดือของเด็กทารก ไปฝังใต้ต้นไม้	✓			✓

ตอนที่ 5 การทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทางประชากร สภาพทางเศรษฐกิจ-สังคมกับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ของครัวเรือน ขนาดพื้นที่ถือครอง ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีดังนี้

สมมติฐานที่ 1 อายุมีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตารางที่ 16 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ระดับอายุ	การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น			รวม
	ไม่ประยุกต์ใช้	ประยุกต์ใช้น้อย	ประยุกต์ใช้มาก	
20-42 ปี	32 (16.41)	80 (41.03)	83 (42.56)	195 (100.00)
มากกว่า 42 ปี	30 (18.99)	29 (18.35)	99 (62.66)	158 (100.00)
รวม	62 (17.56)	109 (30.88)	182 (51.56)	353 (100.00)

Chi - square = 21.694 Sig. = 0.000 df = 2 ค่าวิกฤตของ $\chi^2 = 5.99$

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 21.694 กำหนดระดับนัยสำคัญของการทดสอบเท่ากับ 0.05 ค่าความเป็นอิสระเท่ากับ 2 (degree of freedom = 2) ค่าไคสแควร์จากตารางค่าวิกฤตของ χ^2 เท่ากับ 5.99 ปรากฏว่าค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่า 5.99 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ อายุมีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น สัมผัสประสบการณ์จากบรรพบุรุษถ่ายทอดมายังลูกหลาน ขึ้นอยู่กับแต่ละช่วงอายุที่ได้รับการถ่ายทอดและสืบทอดจากบรรพบุรุษ

สมมติฐานที่ 2 ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตารางที่ 17 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ระดับการศึกษา	การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น			รวม
	ไม่ประยุกต์ใช้	ประยุกต์ใช้น้อย	ประยุกต์ใช้มาก	
ไม่ได้รับการศึกษา	21 (14.69)	52 (36.36)	70 (48.95)	143 (100)
ระดับประถมศึกษา	33 (21.02)	45 (28.66)	79 (50.32)	157 (100)
สูงกว่าระดับประถมศึกษา	8 (15.10)	12 (22.64)	33 (62.26)	53 (100)
รวม	62 (17.56)	109 (30.88)	182 (51.56)	353 (100.00)

Chi - square = 6.147 Sig. = 0.188 df = 4 ค่าวิกฤตของ $\chi^2 = 9.49$

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 6.147 กำหนดระดับนัยสำคัญของการทดสอบเท่ากับ 0.05 ค่าความเป็นอิสระเท่ากับ 4 (degree of freedom = 4) ค่าไคสแควร์จากตารางค่าวิกฤตของ χ^2 เท่ากับ 9.49 ปรากฏว่าค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าน้อยกว่า 9.49 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สามารถเรียนรู้ได้จากผู้มีประสบการณ์ของชุมชน เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้าน เพื่อนบ้าน ไม่ว่าจะไม่ได้รับการศึกษา หรือได้รับการศึกษาในระดับใดก็มีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 3 อาชีพหลักมีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้

ตารางที่ 18 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักกับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการ
อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

อาชีพหลัก	การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น			รวม
	ไม่ประยุกต์ใช้	ประยุกต์ใช้น้อย	ประยุกต์ใช้มาก	
ภาคเกษตรกรรม	13 (23.21)	19 (33.93)	24 (42.86)	56 (100)
นอกภาคเกษตรกรรม	49 (16.50)	90 (30.30)	158 (53.20)	297 (100)
รวม	62 (17.56)	109 (30.88)	182 (51.56)	353 (100.00)
Chi - square = 2.388	Sig. = 0.303	df = 2	ค่าวิกฤตของ $\chi^2 = 5.99$	

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 2.388 กำหนดระดับ
นัยสำคัญของการทดสอบเท่ากับ 0.05 ค่าความเป็นอิสระเท่ากับ 2 (degree of freedom = 2)
ค่าไคสแควร์จากตารางค่าวิกฤตของ χ^2 เท่ากับ 5.99 ปรากฏว่าค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่า
น้อยกว่า 5.99 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ อาชีพหลักมีผลต่อการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อ
การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ใน
ชุมชนตะนาวศรี ยังคงมีการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการให้ความร่วมมือ และเล็งเห็นความสำคัญของ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากบุคคลที่ประกอบอาชีพทั้งภาคเกษตรกรรม และนอกภาคเกษตรกรรมซึ่งมี
การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 4 รายได้ของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตารางที่ 19 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

รายได้ของครัวเรือน	การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น			รวม
	ไม่ประยุกต์ใช้	ประยุกต์ใช้น้อย	ประยุกต์ใช้มาก	
6,000-66,100	25 (11.36)	88 (40.00)	107 (48.64)	220 (100)
มากกว่า 66,100	37 (27.82)	21 (15.79)	75 (56.39)	133 (100)
รวม	62 (17.56)	109 (30.88)	182 (51.56)	353 (100.00)
Chi - square = 29.481	Sig. = 0.000	df = 2	ค่าวิกฤตของ $\chi^2 = 5.99$	

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 29.481 กำหนดระดับนัยสำคัญของการทดสอบเท่ากับ 0.05 ค่าความเป็นอิสระเท่ากับ 2 (degree of freedom = 2) ค่าไคสแควร์จากตารางค่าวิกฤตของ χ^2 เท่ากับ 5.99 ปรากฏว่าค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่า 5.99 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ รายได้มีผลต่อการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้เนื่องจากราษฎรส่วนมากที่มีรายได้น้อย มักหารายได้เสริมจากการเก็บหาของป่าซึ่งเป็นการหาเลี้ยงชีพอีกทางหนึ่ง จึงมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อจะได้มีทรัพยากรป่าไม้วางใจประโยชน์อย่างต่อเนื่อง

สมมติฐานที่ 5 ขนาดพื้นที่ถือครองมีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อ
การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตารางที่ 20 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างขนาดพื้นที่ถือครองกับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ขนาดพื้นที่ถือครอง	การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น			รวม
	ไม่ประยุกต์ใช้	ประยุกต์ใช้น้อย	ประยุกต์ใช้มาก	
ไม่มีที่ดินการเกษตร	23 (10.80)	70 (32.86)	120 (56.33)	213 (100)
พื้นที่น้อย	17 (22.37)	28 (36.84)	31 (40.79)	76 (100)
พื้นที่มาก	22 (34.37)	11 (17.19)	31 (48.44)	64 (100)
รวม	62 (17.56)	109 (30.88)	182 (51.56)	353 (100.00)
Chi - square = 24.655	Sig. = 0.000	df = 4	ค่าวิกฤตของ $\chi^2 = 9.49$	

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 24.655 กำหนด
ระดับนัยสำคัญของการทดสอบเท่ากับ 0.05 ค่าความเป็นอิสระเท่ากับ 4 (degree of freedom = 4)
ค่าไคสแควร์จากตารางค่าวิกฤตของ χ^2 เท่ากับ 9.49 ปรากฏว่าค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่า
9.49 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือขนาดพื้นที่ถือครองมีผลต่อการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อ
การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้เนื่องจากราษฎรส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่มีที่ดินทางการเกษตร บาง
ครัวเรือนมีแค่ที่อยู่อาศัย มักหารายได้เสริมจากการเก็บหาของป่าซึ่งเป็นการหาเลี้ยงชีพอีกทางหนึ่ง
จึงมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อจะได้มีทรัพยากรป่าไม้วางใจ
ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง

สมมติฐานที่ 6 ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานมีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตารางที่ 21 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานกับการประยุกต์ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน	การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น			รวม
	ไม่ประยุกต์ใช้	ประยุกต์ใช้น้อย	ประยุกต์ใช้มาก	
5-28 ปี	32 (17.02)	91 (48.40)	65 (34.58)	188 (100)
มากกว่า 28 ปี	30 (18.18)	18 (10.91)	117 (70.91)	165 (100)
รวม	62 (17.56)	109 (30.88)	182 (51.56)	353 (100.00)
Chi - square = 62.579	Sig. = 0.000	df = 2	ค่าวิกฤตของ $\chi^2 = 5.99$	

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 62.579 กำหนดระดับนัยสำคัญของการทดสอบเท่ากับ 0.05 ค่าความเป็นอิสระเท่ากับ 2 (degree of freedom = 2) ค่าไคสแควร์จากตารางค่าวิกฤตของ χ^2 เท่ากับ 5.99 ปรากฏว่าค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่า 5.99 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานมีผลต่อการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานมานาน จะสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาจากบรรพบุรุษ และทำการถ่ายทอดมายังรุ่นถัดไป โดยการส่งสืบทอดประเพณีด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นมานานตามระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน

สมมติฐานที่ 7 รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินมีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตารางที่ 22 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินกับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน	การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น			รวม
	ไม่ประยุกต์ใช้	ประยุกต์ใช้น้อย	ประยุกต์ใช้มาก	
ที่อยู่อาศัยอย่างเดียว	23 (10.80)	69 (32.40)	121 (56.80)	213 (100.00)
ที่อยู่อาศัยและทำการเกษตร	39 (27.86)	40 (28.57)	61 (43.57)	140 (100.00)
รวม	62 (17.56)	109 (30.88)	182 (51.56)	353 (100.00)
Chi - square = 17.267	Sig. = 0.000	df = 2	ค่าวิกฤตของ $\chi^2 = 5.99$	

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 17.267 กำหนดระดับนัยสำคัญของการทดสอบเท่ากับ 0.05 ค่าความเป็นอิสระเท่ากับ 2 (degree of freedom = 2) ค่าไคสแควร์จากตารางค่าวิกฤตของ χ^2 เท่ากับ 5.99 ปรากฏว่าค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่า 5.99 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินมีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินส่งผลต่อการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้มาสร้างเสริมรายได้ในบางครัวเรือน ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการประกอบอาชีพ

สมมติฐานที่ 8 การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตารางที่ 23 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้กับการประยุกต์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

การใช้ประโยชน์ ทรัพยากรป่าไม้	การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น			รวม
	ไม่ประยุกต์ใช้	ประยุกต์ใช้น้อย	ประยุกต์ใช้มาก	
ปริมาณการใช้น้อย	48 (23.42)	72 (35.12)	85 (41.46)	205 (100.00)
ปริมาณการใช้มาก	14 (9.45)	37 (25.00)	97 (65.55)	148 (100.00)
รวม	62 (17.56)	109 (30.88)	182 (51.56)	353 (100.00)

Chi - square = 22.046 Sig. = 0.000 df = 2 ค่าวิกฤตของ $\chi^2 = 5.99$

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 22.046 กำหนดระดับนัยสำคัญของการทดสอบเท่ากับ 0.05 ค่าความเป็นอิสระเท่ากับ 2 (degree of freedom = 2) ค่าไคสแควร์จากตารางค่าวิกฤตของ χ^2 เท่ากับ 5.99 ปรากฏว่าค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่า 5.99 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้มีผลต่อการประยุกต์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้เนื่องจากราษฎรยังมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้ เพื่อจำหน่ายหารายได้เสริมให้กับครอบครัว หรือเก็บไว้อุปโภคบริโภคเองในครัวเรือน

สมมติฐานที่ 9 ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์
ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตารางที่ 24 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้กับการ
ประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ความรู้เกี่ยวกับการ อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น			รวม
	ไม่ประยุกต์ใช้	ประยุกต์ใช้น้อย	ประยุกต์ใช้มาก	
มีความรู้ปานกลาง	37 (28.91)	54 (42.18)	37 (28.91)	128 (100.00)
มีความรู้สูง	25 (11.11)	55 (24.44)	145 (64.45)	225 (100.00)
รวม	62 (17.56)	109 (30.88)	182 (51.56)	353 (100.00)
Chi - square = 43.013	Sig. = 0.000	df = 2	ค่าวิกฤตของ $\chi^2 = 5.99$	

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 43.013 กำหนด
ระดับนัยสำคัญของการทดสอบเท่ากับ 0.05 ค่าความเป็นอิสระเท่ากับ 2 (degree of freedom = 2)
ค่าไคสแควร์จากตารางค่าวิกฤตของ χ^2 เท่ากับ 5.99 ปรากฏว่าค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่า
มากกว่า 5.99 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มี
ความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้เนื่องจากความรู้
เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ส่งผลต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้ที่
ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ

สมมติฐานที่ 10 ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ตารางที่ 25 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ความรู้เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น			รวม
	ไม่ประยุกต์ใช้	ประยุกต์ใช้น้อย	ประยุกต์ใช้มาก	
มีความรู้น้อย	30 (25.00)	70 (58.33)	20 (16.67)	120 (100.00)
มีความรู้มาก	32 (13.73)	39 (16.74)	162 (69.53)	233 (100.00)
รวม	62 (17.56)	109 (30.88)	182 (51.56)	353 (100.00)

Chi - square = 93.033 Sig. = 0.000 df = 2 ค่าวิกฤตของ $\chi^2 = 5.99$

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 93.033 กำหนดระดับนัยสำคัญของการทดสอบเท่ากับ 0.05 ค่าความเป็นอิสระเท่ากับ 2 (degree of freedom = 2) ค่าไคสแควร์จากตารางค่าวิกฤตของ χ^2 เท่ากับ 5.99 ปรากฏว่าค่าไคสแควร์ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่า 5.99 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้เนื่องจากความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จะสามารถประยุกต์ใช้ และปรับเปลี่ยนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากความชำนาญ และประสบการณ์ที่มีอยู่ และให้ความสำคัญของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรป่าไม้

ตารางที่ 26 ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทางประชากร สภาพทางเศรษฐกิจ-สังคม กับการประยุกต์
ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ปัจจัยทางประชากร สภาพทางเศรษฐกิจ-สังคม	χ^2	Sig.	df
อายุ	21.694**	0.000	2
ระดับการศึกษา	6.147 ^{ns}	0.188	4
อาชีพหลัก	2.388 ^{ns}	0.303	2
รายได้ของครัวเรือน	29.481**	0.000	2
ขนาดพื้นที่ถือครอง	24.655**	0.000	4
ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน	62.579**	0.000	2
รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน	17.267**	0.000	2
การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้	22.046**	0.000	2
ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	43.013**	0.000	2
ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	93.033**	0.000	2

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

^{ns} non-significant

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

จากการศึกษาการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาไทยกะเหรี่ยง ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี โดยการสัมภาษณ์ตัวแทนครัวเรือนจากการสุ่มตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 353 ครัวเรือน มีผลการศึกษาประกอบด้วยข้อมูลทั่วไป สภาพทางเศรษฐกิจ-สังคม ของประชากรที่ศึกษา การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และการทดสอบสมมติฐาน สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ลักษณะทั่วไปทางประชากร

อายุของผู้ให้สัมภาษณ์อยู่ระหว่าง 20-81 ปี เฉลี่ย 42 ปี พบช่วงอายุ 20-42 ปี มากที่สุด ระดับการศึกษาพบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา ส่วนผู้ที่ได้รับการศึกษามากสำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาสำเร็จการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีการตั้งถิ่นฐานอยู่ในช่วง 5-28 ปี โดยมีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ย ประมาณ 28 ปี

สถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 84.14) ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ได้แก่ รับจ้างค้าขายรับราชการ หัตถกรรม รองลงมา (ร้อยละ 15.86) ประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรม ได้แก่ การปลูกพืชผัก ทำนา และเลี้ยงสัตว์ ผู้ให้สัมภาษณ์มีรายได้รวมจากทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร อยู่ระหว่าง 6,000-300,000 บาท รายได้เฉลี่ย 66,100 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เมื่อเปรียบเทียบระหว่างรายได้กับรายจ่าย ผู้ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 43.34 ตอบว่า รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และประมาณร้อยละ 79.08 มีการกู้ยืมเงินเพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพ

ขนาดพื้นที่ถือครอง ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ไม่มีพื้นที่การเกษตรเป็นของตนเอง ผู้ที่มีพื้นที่การเกษตรเป็นของตนเอง มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ยประมาณ 11 ไร่ต่อครัวเรือน ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน ส่วนมาก คือ ภาษีบำรุงท้องที่

การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรที่ดิน

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีปริมาณการใช้ประโยชน์จากไม้ไผ่มากที่สุด โดยมีปริมาณการใช้เฉลี่ย 8.23 ลำต่อครัวเรือนต่อปี ที่มีปริมาณการใช้ไม้ไผ่มากที่สุดเนื่องจากการนำมาใช้ในหัตถกรรมสานแข่ง สานเปล และใช้เป็นไม้ค้ำยันในการปลูกพืชอีกด้วย

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยเพียงอย่างเดียว เนื่องจากไม่มีที่ดินทำการเกษตรเป็นของตนเอง รองลงมา ใช้ประโยชน์ที่ดินทำที่อยู่อาศัยและทำการเกษตร ได้แก่ ปลูกพืชผัก ปลูกไม้ผล ทำนา เลี้ยงสัตว์ มีระยะเวลาในการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรเฉลี่ย 15 ปี อยู่ในช่วง 2-50 ปี

ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการประยุกต์ใช้เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่วนมากมีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจาก ปู่ ย่า ตา ยาย มากกว่าการมีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจากพ่อแม่ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่ยังมีการถ่ายทอดจนถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีผูกแขนเรียกขวัญ วันกินข้าวห่อ การใช้สมุนไพรรักษาโรค การจักสานแข่งจากไม้ไผ่ การทอผ้า เป็นต้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ผู้ให้สัมภาษณ์มีการเก็บหาการใช้ประโยชน์ในด้านพืชอาหาร ได้แก่ หน่อไม้ เห็ด พืชผักป่า ผลไม้ป่า ค้านไม้ไผ่และไม้ใช้สอย ด้านพืชสมุนไพร และด้านแมลงและสัตว์ขนาดเล็ก

ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ชาวไทยกะเหรี่ยงมีความรู้อยู่ในระดับมากโดยมีคะแนนน้ำหนักรวมเฉลี่ยรวม 0.967 อาจเป็นเพราะราษฎรส่วนมากยังคงพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ จึงต้องการที่จะดูแลรักษาให้ทรัพยากรป่าไม้อย่างอุดมสมบูรณ์ต่อไป

การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ พิธีไหว้ต้นไม้ใหญ่ พิธีบวชต้นไม้ การตีผึ้งเอาน้ำผึ้งด้วยวิธีการตอกทอย การเก็บหาของป่า และการนำรกและสายสะดือของเด็กทารกไปฝังใต้ต้นไม้

พิธีไหว้ต้นไม้ใหญ่ประจำชุมชนเพื่อแสดงความเคารพอ่อนน้อมขอบคุณต่อธรรมชาติที่มีต่อแม่ธรณี แม่คงคา แม่โพสพ โดยบอกผ่านต้นไม้ใหญ่ในรูปแบบของพิธีกรรม

พิธีบวชต้นไม้ เป็นกุศโลบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่บรรพบุรุษถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยพระสงฆ์ ผู้อาวุโส ผู้ชาย จะใช้ผ้าเหลืองผูกต้นไม้ทำพิธีบวช ส่วนผู้หญิงและเยาวชน ใช้ผ้าขาวม้าผูกต้นไม้ทำพิธีบวชชิพราหมณ์

การตีฝิ่งเอน้ำฝิ่งด้วยวิธีการตอกทอย เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นหนึ่งของชาวไทยกะเหรี่ยง เนื่องจากสมัยก่อนมีต้นฝิ่งจำนวนมาก ต้นฝิ่ง คือต้นไม้ที่ฝิ่งชอบมาทำรัง มีลำต้นตรง สูงใหญ่ ผิวเรียบเป็นมัน เป็นไม้เนื้ออ่อนที่สามารถตอกทอนไม้ ที่เรียกว่า ตอกทอย เพื่อใช้ป็นต้นฝิ่งได้ง่าย โดยเป็นการหลีกเลี่ยงการตัดโค่นต้นไม้ที่ฝิ่งทำรัง ช่วงที่มีฝิ่งทำรัง ทุกกิ่งก้าน ของต้นฝิ่งจะเต็มไปด้วยรังของฝิ่งหลวง

การเก็บหาของป่าราษฎรในตำบลตะนาวศรีสามารถดำรงชีวิตโดยการหาวัตถุดิบจากทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ พืชอาหาร เก็บมาเพื่อรับประทานเป็นอาหาร พืชสมุนไพร เก็บมาเพื่อทำเป็นยาสำหรับรักษาโรค แมลงและสัตว์ขนาดเล็ก จับเพื่อนำมาปรุงเป็นอาหาร

การนำรกและสายสะดือของเด็กทารกไปฝังใต้ต้นไม้ ในอดีตผู้มีเชื้อสายกะเหรี่ยงนิยมทำคลอดโดยหมอด้าย เมื่อเด็กคลอดออกมาผู้เป็นพ่อจะนำรกและสายสะดือไปฝังใต้ต้นไม้โดยใส่ในหม้อดินแล้วฝังซึ่งในอดีตต้องทำคลอดกันเองเนื่องจากการเดินทางไปโรงพยาบาลยังไม่สะดวก

การทดสอบสมมติฐาน

จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง ข้อมูลทั่วไป สภาพทางเศรษฐกิจ-สังคม กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยใช้วิธีการหาค่าไคสแควร์ในการทดสอบสมมติฐาน พบว่า อายุ รายได้ของครัวเรือน ขนาดพื้นที่ถือครอง ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ข้อเสนอแนะ

จากผลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำมาสนับสนุนข้อเสนอแนะเพื่อที่จะได้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมให้มีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินชีวิต หากกลุ่มเป้าหมายให้ขยายวงกว้างดังนี้

1. ผู้ที่อยู่ในช่วงอายุมากกว่า 42 ปี มีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าผู้ที่อยู่ในช่วงอายุ 20-42 ปี จึงควรมีการส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้ที่อยู่ในช่วงอายุมากกว่า 42 ปี ได้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบลตะนาวศรี ให้ผู้ที่อยู่ในช่วงอายุ 20-42 ปี รวมถึงเยาวชนและวัยรุ่น เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้รับการสืบทอดเป็นวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น

2. ผู้ที่มีรายได้น้อยและผู้ที่ไม่มิตีดินการเกษตร มีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าผู้ที่มีรายได้มากและผู้ที่มีที่ดินการเกษตร เนื่องจากผู้ที่มีรายได้น้อยและผู้ที่ไม่มิตีดินการเกษตรมักหารายได้เสริมจากการเก็บหาของป่าซึ่งเป็นการหาเลี้ยงชีพอีกทางหนึ่ง จึงมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อจะได้มีทรัพยากรป่าไม้ไว้ใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องดังนั้นควรมีการส่งเสริมการจัดประชุมหรืออบรมให้ผู้มีรายได้มากหรือผู้ที่มีที่ดินการเกษตรได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มขึ้น

3. ผู้ที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นมากกว่า 28 ปี มีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าผู้ที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน 5-28 ปี จึงควรมีการส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้ที่ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ได้รับการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมากขึ้น

ผู้ที่มีที่อยู่อาศัยอย่างเดิwmมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าผู้ที่มีที่อยู่อาศัยและทำการเกษตร จึงควรมีการการจัดอบรมหรือส่งเสริมให้ผู้ที่มีที่อยู่อาศัยอย่างเดียวได้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินในรูปแบบที่หลากหลาย

4. ผู้ที่มีปริมาณการใช้ทรัพยากรป่าไม้มากมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าผู้ที่มีปริมาณการใช้ทรัพยากรป่าไม้น้อย เนื่องจากผู้ที่มีปริมาณการใช้ทรัพยากรป่าไม้มากส่วนใหญ่มีการหารายได้จากการเก็บหาของป่าซึ่งเป็นการหาเลี้ยงชีพอีกทางหนึ่ง จึงมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อจะได้มีทรัพยากรป่าไม้ไว้ใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องดังนั้นควรมีการส่งเสริมการจัดอบรมให้ผู้ที่มีปริมาณการใช้ทรัพยากรป่าไม้น้อยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีในชุมชน

5. ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ระดับสูงและผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นระดับมากมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมากกว่าผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ระดับปานกลางและผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นระดับน้อย จึงควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ระดับสูงและผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นระดับมาก ได้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ระดับปานกลางและผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นระดับน้อย เพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนได้รับการสืบทอดและสืบต่อเป็นวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นมากขึ้น

6. ควรมีการส่งเสริมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ด้านการฟื้นฟู โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาสร้างคุณค่าและความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในท้องถิ่น

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. 2548. **ปราชญ์ชุมชน**. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, กรุงเทพฯ.
- กองวิจัยการศึกษากรมวิชาการ. 2542. **รายงานผลการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน**. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, กรุงเทพฯ.
- กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์. 2541. **ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูง 20 จังหวัดในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2540**. สหพันธ์ตั้งการพิมพ์, นนทบุรี.
- เกษม จันทร์แก้ว และสามัคคี บุญยะวัฒน์. 2538. **เอกสารประกอบการสอนวิชาการจัดการทรัพยากรป่าไม้**. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ขจัดภัย บุญพัฒน์. 2538. **ชาวเขา**. แพร่พิทยา, กรุงเทพฯ.
- ชาติ ดาวรานุกัย. 2534. **คู่มือทิศทางการบริหารงานวัฒนธรรม: ปัจจุบันและอนาคต**. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- เต็ม สมิตินันท์. 2544. **ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย**. ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้ สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้. พิมพ์ครั้งที่ 2 บริษัทประชาชน จำกัด, กรุงเทพฯ.
- ทัศนีย์ หิรัญวงษ์. 2546. **การถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านนิเวศวิทยาของชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์**. การศึกษาค้นคว้าอิสระ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธนศ ญวงษ์ศรี. 2545. **การเปรียบเทียบการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของเกษตรกรชาวเขาเผ่าม้งและเผ่ากะเหรี่ยงในเขตศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่**. การศึกษาค้นคว้าอิสระ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธวัช ปุณโณทก. 2531. **ทิศทางหมู่บ้าน**. สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, กรุงเทพฯ.

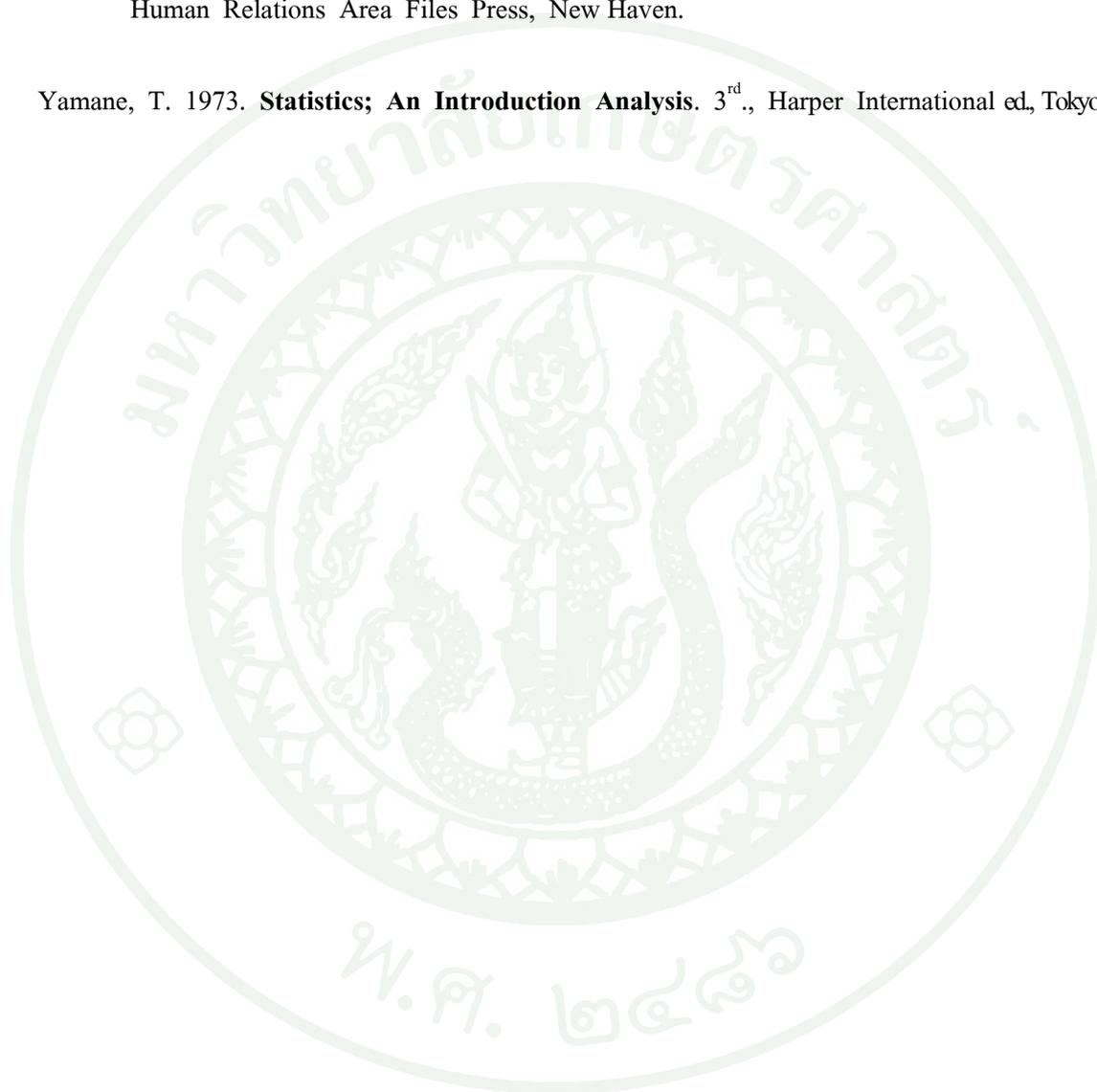
- นิรนาม. 2550. **ชนกลุ่มน้อย ไทยกะเหรี่ยง ราชบุรี**. วารสารรวมบทความกะเหรี่ยงราชบุรี
ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นราชบุรี. ปีที่ 9 (ฉบับที่ 9). แหล่งที่มา:
<http://weblibrary.mcru.ac.th/localinformation/index.php>, 26 มิถุนายน 2552.
- นิวัติ เรืองพานิช. 2539. **หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. คณะวนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- _____. 2542. **การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. สำนักพิมพ์ริ้วเขียว,
กรุงเทพฯ.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. 2506. **ชาวเขาในประเทศไทย**. โอเดียนสโตร์, กรุงเทพฯ.
- บุญมี รุ่งรักสกุล. 2544. **ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของคณะกรรมการและปลัดองค์การบริหาร
ส่วนตำบลที่มีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประเวศ วะสี. 2534. “การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น”. **สรุปผลการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง
ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม**. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม
แห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- ฝ่ายวิจัยสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยา. 2522. **เศรษฐกิจป่าไม้: บทบาท และทางเลือกในอนาคต**.
เศรษฐกิจรายสัปดาห์ 2(78): 16–21.
- ไพโรจน์ นาครักษา. 2551. **การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในเขตป่าสงวน
แห่งชาติป่ายางน้ำกลัดเหนือ และป่ายางน้ำกลัดใต้ท้องที่ตำบลยางน้ำกลัดใต้อำเภอหนองหญ้าปล้อง
จังหวัดเพชรบุรี**. การศึกษาค้นคว้าอิสระ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มูลนิธิภูมิปัญญา. 2536. **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 2
บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, กรุงเทพฯ.
- ยุวดี กวาตระกุล. 2537. **ความคิดเห็นของชาวกะเหรี่ยงในตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัด
อุทัยธานี ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- รัชนี โปธิแทน. 2548. การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน. เอกสารประกอบการสอนวิชาวนศาสตร์ชุมชนเบื้องต้น. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2549. พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, กรุงเทพฯ.
- วนิดา สุบรรณเสถียร. 2539. ของป่าในประเทศไทย. สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.
- _____. 2540. ของป่า. ข่าวสารป่าชุมชน 4(8): 6-7.
- วิทย์ เทียงบูรณธรรม. 2546. พจนานุกรมสัตว์และพืชในเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3 อักษรพิทยา, กรุงเทพฯ.
- สมนึก ชัยธรรม. 2542. การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงหมู่บ้านห้วยปลิง ตำบลม่อนจอง อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่. การศึกษาค้นคว้าอิสระ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุบงกช จามิกร. 2526. สถิติวิเคราะห์สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- องค์การบริหารส่วนตำบลตะนาวศรี. 2551. รายงานสภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลตะนาวศรี.
- อังกุล สมคะเนย์. 2535. สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทิศ กุญอินทร์. 2536. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้. เอกสารประกอบการฝึกอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสำหรับเยาวชนครั้งที่ 6. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2536. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, กรุงเทพฯ.
- เอนก นาคะบุตร. 2536. ชนบทไทยในสามทศวรรษที่ผ่านมา กับบทเรียนของภูมิปัญญาชาวบ้าน. สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, กรุงเทพฯ.

อำนาจ คอวนิช. 2539. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสำหรับเยาวชน. คณะวนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

Lebar, Frank M. and others. 1964. **Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia.**
Human Relations Area Files Press, New Haven.

Yamane, T. 1973. **Statistics; An Introduction Analysis.** 3rd., Harper International ed, Tokyo.

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เลขที่

แบบสัมภาษณ์

การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาไทยกะเหรี่ยง
ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....หมู่บ้าน.....

ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป สภาพทางเศรษฐกิจ-สังคมและข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.1 อายุ.....ปี

1.2 ระดับการศึกษา

- ไม่ได้รับการศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น
 มัธยมศึกษาตอนปลาย ปริญญาตรี อื่นๆ (ระบุ).....

1.3 อาชีพหลักของท่าน

- เกษตรกรรม ค้าขาย รับจ้าง
 รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ อื่น ๆ (ระบุ).....

1.4 รายได้ของครัวเรือนของท่าน

แหล่งรายได้ ภาคเกษตรกรรม	รายได้ (บาท/ปี)	แหล่งรายได้ นอกภาคเกษตรกรรม	รายได้ (บาท/ปี)
1. ทำนา		1. เงินเดือน	
2. ทำไร่ (ระบุ).....		2. รับจ้าง	
3. ปลูกผัก (ระบุ).....		3. ค้าขาย	
4. เลี้ยงสัตว์(ระบุ).....		4. เก็บหาของป่า (ระบุ).....	
		5. หัตถกรรม (ระบุ)	
รวม		รวม	

รายได้รวมทั้งสิ้น (ภาคเกษตรกรรม+นอกภาคเกษตรกรรม) =บาท/ปี

1.5 ท่านคิดว่ารายได้ของท่านเพียงพอหรือไม่

เพียงพอ ไม่เพียงพอ

ถ้าไม่เพียงพอท่าน

กู้ยืม ไม่กู้(แนวทางแก้ไข).....

1.6 ท่านเข้าใจเกี่ยวกับคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่

ไม่เข้าใจ เข้าใจ

กรณีท่านเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นท่านมีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่

ไม่มีความรู้ มีความรู้

กรณีท่านมีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ท่านมีความรู้มาจาก

1. ปู่ ย่า ตา ยาย 2. พ่อ แม่ 3. เพื่อน, เพื่อนบ้าน
 4. คนเช่า คนแก่ ในหมู่บ้าน 5. อื่น ๆ (ระบุ)

และท่านได้ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่ผู้อื่นหรือไม่

1. ไม่ได้ทำ 2. ถ่ายทอดให้คนในครอบครัว 3. ถ่ายทอดให้ผู้อื่นบางคราว
 4. ถ่ายทอดให้ผู้อื่นเป็นประจำ อื่น ๆ (ระบุ)

1.7 ในชุมชนของท่านมีภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้างหรือไม่

- ไม่มี มี (ระบุรายละเอียดในรายชื่อที่มี)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่อาศัย	การประยุกต์	
	ใช้	ไม่ใช้
1. การทอผ้า		
2. การสานเข่ง		
3. การทำไม้กวาด		
4. การทำเปล, ที่นอน จากไม้ไผ่		
5. การทำโต๊ะ, เตียง จากไม้ที่ไม่ใช่แล้ว		
6. การทำอุปกรณ์ตัดสัตว์		
7. การใช้สมุนไพรรักษาโรค		
8. ประเพณีกินข้าวห่อ		

1.8 ความรู้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

โปรดกาเครื่องหมายลงในช่องที่ท่านคิดว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อละคำตอบเดียว

ท่านทราบหรือไม่	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
1. ป่าไม้เป็นแหล่งอาหารของชาวบ้าน		
2. ป่าไม้เป็นแหล่งสมุนไพรและยารักษาโรค		
3. ป่าไม้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า		
4. ป่าไม้ทำให้ฝนไม่ตกถูกต้องตามฤดูกาล		
5. ป่าไม้เป็นที่แหล่งพักผ่อนหย่อนใจ		
6. ทรัพยากรป่าไม้ก่อให้เกิดรายได้แก่ชาวบ้าน		
7. ป่าไม้ทำให้ดินเกิดความแห้งแล้ง ไม่อุดมสมบูรณ์		
8. การตัดไม้ในป่าก่อให้เกิดการกร่อนของดิน		
9. ไฟป่าที่เกิดขึ้นทำให้ลูกไม้กล้าไม้รวมทั้งสัตว์ป่าและสิ่งมีชีวิตในดิน อุดมสมบูรณ์		
10. การป้องกันไฟป่าเป็นสิ่งที่ชาวบ้านทุกคนต้องร่วมมือกัน		
11. การตัดไม้ไม่ทำให้น้ำท่วมและน้ำหลาก		
12. ผู้ที่ลักลอบตัดไม้ทำลายป่าในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไม่มีความผิดตามกฎหมาย		
13. การป้องกันการบุกรุกทำลายป่าเป็นหน้าที่ของชาวบ้านทุกคน ที่ต้องร่วมมือกัน		
14. ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการปลูกป่าและดูแลรักษาป่าไม้เพื่อประโยชน์ของรัฐ โดยไม่จำเป็นจะต้องเป็นเจ้าของที่ดินที่เท่านั้น		

1.9 ท่านมีที่ดินทำกินทั้งหมด 1. มีที่ดินเป็นของตนเองจำนวน..... แปลงเนื้อที่รวม.....ไร่ 2.เช่าคนอื่นจำนวน แปลงเนื้อที่.....ไร่ 3. ไม่มีที่ดินทำกิน

1.10 รายละเอียดการใช้ประโยชน์ที่ดินของท่าน

แปลง ที่	พื้นที่ (ไร่)	เอกสารสิทธิ์	ลักษณะ สภาพพื้นที่	รูปแบบ การใช้ประโยชน์ ที่ดิน	ระยะเวลาการ ใช้ที่ดิน
1					
2					
3					
4					
5					

หมายเหตุ: 1. เอกสารสิทธิ์ใช้ตัวเลือกว่า

(1.) ไม่มีเอกสารสิทธิ์ (2.) โฉนดที่ดิน (3.) นส.3 (4.) นส.3 ก (5.) สปก

(6.) สัญญาเช่า (7.) อื่น ๆ ระบุ.....

2. สภาพพื้นที่เช่นที่ราบ, ลาดชัน, ใกล้เคียงแหล่งน้ำ, ลักษณะดิน, ความอุดมสมบูรณ์

3. รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินพื้นที่ใช้ทำอะไรปลูกพืชอะไรบ้าง

4. ระยะเวลาการใช้ที่ดินในรอบปี (ในกรณีที่ทำไร่มวนเวียน) ใช้ประโยชน์จากพื้นที่กี่ปี
และปล่อยให้ดินพักกี่ปีถึงจะกลับมาทำใหม่

1.11 ระยะเวลาที่ครอบครัวของท่านเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนนี้ จนถึงปัจจุบัน รวมเป็นระยะเวลา
.....ปี.....เดือน

1.12 ผลผลิตที่ได้ในปัจจุบันส่วนใหญ่จำหน่ายโดย (โปรดระบุผลผลิต)

☐ 1. ไม่ขายเก็บไว้บริโภคในครัวเรือน	☐ 2. นำไปขายในเมืองด้วยตนเอง
☐ 3. มีพ่อค้ามารับซื้อถึงที่	☐ 4. เข้าตลาดขาย
☐ 5. ไม่มีผลผลิต	☐ 6. อื่น ๆ (ระบุ).....

1.13 ท่านเคยคิดจะเปลี่ยนรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินของท่านหรือไม่อย่างไร

1. ไม่เปลี่ยน 2. เปลี่ยน

ถ้าเปลี่ยนท่านคิดว่าจะทำอะไร.....

1.14 ท่านใช้ประโยชน์ที่ดินทำกินของท่านมากน้อยเพียงใด

1. ใช้ทั้งหมด
 2. ใช้บางส่วนเพราะ.....

1.15 การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้

1.15.1 พืชผักป่า

ท่านเคยเก็บหาพืชผักป่าหรือไม่ ไม่เคย ไม่เคยแต่ซื้อ เคย (โปรดระบุรายละเอียด)

ชนิด	ปริมาณที่เก็บ (ก.ก)	บริโภคในครัวเรือน(ก.ก)	จำหน่าย (ก.ก)	ราคา (บาท)

1.15.2 พืชสมุนไพร

ท่านเคยเก็บหาพืชสมุนไพรหรือไม่ ไม่เคย ไม่เคยแต่ซื้อ เคย (โปรดระบุรายละเอียด)

ชนิด	ปริมาณที่เก็บ (ก.ก)	บริโภคในครัวเรือน(ก.ก)	จำหน่าย (ก.ก)	ราคา (บาท)

1.15.3 ผลไม้ป่า

ท่านเคยเก็บหาผลไม้ป่าหรือไม่ ไม่เคย ไม่เคยแต่ซื้อ เคย (โปรดระบุรายละเอียด)

ชนิด	ปริมาณที่เก็บ (ก.ก)	บริโภคในครัวเรือน(ก.ก)	จำหน่าย (ก.ก)	ราคา (บาท)

1.15.4 เห็ด

ท่านเคยเก็บหาเห็ดหรือไม่ ไม่เคย ไม่เคยแต่ซื้อ เคย (โปรดระบุรายละเอียด)

ชนิด	ปริมาณที่เก็บ (ก.ก)	บริโภคในครัวเรือน(ก.ก)	จำหน่าย (ก.ก)	ราคา (บาท)

1.15.5 ไม้ไผ่

ท่านเคยเก็บหาไม้ไผ่หรือไม่ ไม่เคย ไม่เคยแต่ซื้อ เคย (โปรดระบุรายละเอียด)

ชนิด	ปริมาณที่เก็บ (ก.ก)	บริโภคในครัวเรือน(ก.ก)	จำหน่าย (ก.ก)	ราคา (บาท)

1.15.6 หน่อไม้

ท่านเคยเก็บหาหน่อไม้หรือไม่ ไม่เคย ไม่เคยแต่ซื้อ เคย (โปรดระบุรายละเอียด)

ชนิด	ปริมาณที่เก็บ (ก.ก)	บริโภคในครัวเรือน(ก.ก)	จำหน่าย (ก.ก)	ราคา (บาท)

1.15.7 น้ำผึ้ง

ท่านเคยเก็บหาน้ำผึ้งหรือไม่ ไม่เคย ไม่เคยแต่ซื้อ เคย (โปรดระบุรายละเอียด)

ชนิด	ปริมาณที่เก็บ (ก.ก)	บริโภคในครัวเรือน(ก.ก)	จำหน่าย (ก.ก)	ราคา (บาท)

1.15.8 แมลงกินได้

ท่านเคยเก็บหาแมลงกินได้หรือไม่ ไม่เคย ไม่เคยแต่ซื้อ เคย (โปรดระบุรายละเอียด)

ชนิด	ปริมาณที่เก็บ (ก.ก)	บริโภคในครัวเรือน(ก.ก)	จำหน่าย (ก.ก)	ราคา (บาท)

1.15.9 สัตว์ป่า

ท่านเคยล่าสัตว์ป่าหรือไม่ ไม่เคย ไม่เคยแต่ซื้อ เคย (โปรดระบุรายละเอียด)

ชนิด	จำนวน (ตัว)	การใช้ประโยชน์

1.15.10 ของป่าอื่นๆ

ท่านเคยเก็บหาของป่าอื่นๆหรือไม่ ไม่เคย ไม่เคยแต่ซื้อ เคย (โปรดระบุรายละเอียด)

ชนิด	ปริมาณที่เก็บ (ก.ก)	บริโภคในครัวเรือน(ก.ก)	จำหน่าย (ก.ก)	ราคา (บาท)

1.15.11 การนำไม้มาใช้ประโยชน์

ท่านเคยตัดไม้มาใช้ประโยชน์ หรือไม่ ไม่เคย ไม่เคยแต่ซื้อ เคย (โปรดระบุรายละเอียด)

ชนิด	ปริมาณที่เก็บ (ตัน)	ใช้สอยในครัวเรือน(ตัน)	จำหน่าย (ตัน)	ราคา (บาท)

ตอนที่ 2 การประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ในชุมชนของท่าน ได้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บ้างหรือไม่

ไม่ประยุกต์ใช้

ประยุกต์ใช้ (โปรดระบุรายละเอียด)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	การนำไปประยุกต์ใช้	
	ใช่	ไม่ใช่
1. ทำพิธีบวชต้นไม้		
2. ทำพิธีไหว้ต้นไม้ใหญ่		
3. การนำรกและสายสะดือของเด็กทารกไปฝังใต้ต้นไม้		
4. การตีผึ้งเอาน้ำผึ้งด้วยวิธีการตอกทอย		
5. การเก็บหาของป่า		

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ท่านมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างไร เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนของท่าน

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข
กิจกรรมการวิจัย

ภาพผนวกที่ ข1 เก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์

ภาพผนวกที่ ข2 พิธีไหว้ต้นไม้ใหญ่

ภาพผนวกที่ ข3 พิธีบวชต้นไม้

ภาพผนวกที่ ข4 การตีฝิ่งเอาน้ำฝิ่งด้วยวิธีการตอกทอย

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ -นามสกุล	นางสาวสุนิสา แดงอำ
วัน เดือน ปี ที่เกิด	21 มิถุนายน 2526
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
ประวัติการศึกษา	วท.บ. (ชีววิทยาประยุกต์) มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
ประวัติการทำงาน	ปีพ.ศ. 2548 เจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการจุลชีววิทยา บริษัท ไทยเบคเตอร์ฟูดส์ จำกัด
	ปีพ.ศ. 2548-2549 เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ข้อมูล บริษัท สยามยูเนี่ยน โพรเซสฟูดส์ จำกัด
	ปีพ.ศ. 2549-2551 เจ้าหน้าที่ฝ่ายผลิต บริษัท เวสเทิร์นดิจิตอล (ประเทศไทย) จำกัด
ทุนการศึกษา	ทุนส่วนตัว